

Вітаємо з Новим роком та Різдовом Христовим!

Інформаційно-аналітичний часопис Львівського національного університету імені Івана Франка

№ 8-9, листопад-грудень 2015 р.

Високі відзнаки

Професор Богдан Козак удостоєний державної нагороди – Ордена князя Ярослава Мудрого

Відповідно до Указу Президента України №632 від 9 листопада 2015 року «Про відзначення державними нагородами України з нагоди Всеукраїнського дня працівників культури та майстрів народного мистецтва» за значний особистий внесок у розвиток національної культури і мистецтва, вагомі творчі здобутки та високу професійну майстерність Орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня нагороджено провідного майстра сцени Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької, Народного артиста України, професора Львівського університету Богдана Козака.

Михайло Телок – «Заслужений працівник освіти України»

Відповідно до Указу Президента України №567/2015 від 4 жовтня 2015 року «за значний особистий внесок у розвиток національної освіти, підготовку кваліфікованих фахівців, багаторічну плідну педагогічну діяльність та високий професіоналізм» старшому викладачеві кафедри хорового співу факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка Михайлові Телоку присвоєно звання «Заслужений працівник освіти України».

Миру, Любові та Добра!

Доцент Тарас Шмігер став лауреатом Літературної премії імені Григорія Кочура

Перекладознавець, доцент кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка Тарас Шмігер став лауреатом Літературної премії імені Григорія Кочура. Урочисте вручення премії відбулося 17 листопада 2015 року в Національному музеї літератури України. На присудження Літературної премії імені Григорія Кочура кандидатуру Тараса Шмігера номінувало Творче об'єднання перекладачів Київської міської організації Національної спілки письменників України.

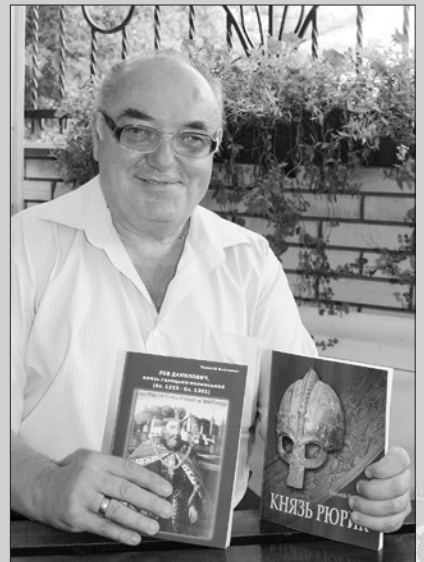
Директор Астрономічної обсерваторії Львівського національного університету імені Івана Франка, провідний науковий співробітник, доктор фізикоматематичних наук Богдан Новосядлий і завідувач кафедри історії середніх віків та візантиністики Львівського університету, доктор історичних наук, старший науковий співробітник Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України Леонтій Войтович – лауреати Державної премії України в галузі науки і техніки.

Відповідний Указ підписав Президент України Петро Порошенко 8 грудня 2015 року. Указ виданий на підставі подання Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки.

Високе визнання Богдан Новосядлий отримав за колективну роботу «Будова та еволюція Всесвіту на галактичних та космологічних масштабах, прихована маса і темна енергія: теоретичні моделі та спостережні результати».

Леонтій Войтович здобув Державну премію за співавторство у праці «Історія української культури» (у п'яти томах і дев'яти книгах).

Вітаємо вчених Університету з високими науковими здобутками і бажаємо їм подальшого творчого нахнення, міцного здоров'я й успіху на нелегкому шляху наукового пізнання.

Завідувач кафедри польської філології Алла Кравчук – лауреат престижної нагороди POLONICUM-2015

Відома мовознавець і полоніст, завідувач кафедри польської філології Львівського національного університету імені Івана Франка Алла Кравчук отримала одну з найпрестижніших нагород за видатні досягнення у вивченні польської мови, культури, історії та їхню популяризацію у світі – POLONICUM-2015. У Варшавському університеті 23 листопада 2015 року під час церемонії нагородження Аллі Кравчук вручили статуетку з бронзи і пам'ятний диплом. Нагороду POLONICUM-2015 присвоюють лише іноземним науковцям, дослідникам польської мови і глотидактикам (спеціалістам із методики викладання чужих мов).

**Слово
проректора Львівського університету,
професора Ярослава Гарасима,
виголошене під час віча
на Янівському цвинтарі 1 листопада 2015 р.**

ЗУНР з погляду сучасності: кардіограма вершин і низин української державності

97 років тому національно свідоме українство Західної України, її дипломатична, військова та священнича еліта блискавично зорієнтувалася у густому тумані тодішньої європейської політичної атмосфери й освітила суспільний морок княжого Львова сигнальними вогнями відновленої української державності. Євген Петрушевич, Кость Левицький, Дмитро Вітовський, Лонгин Цегельський, Андрей Шептицький і сотні їхніх світських та духовних соратників, ідейно об'єднаних у професійний передпарламент і Військовий Комітет, провели для досвідчених іноземних гравців на зовнішньополітичний шахівниці феноменальний майстер-клас цивілізованого втілення державницьких прагнень української нації, виконавши всі без винятку умови легалізму, передбачені 14-ма пунктами американського президента Вудро Вільсона.

1 листопада пополудні австрійський намісник Гуїн та його заступник на основі цісарського маніфесту Карла I від 16 жовтня офіційно передали владу Українській Національній Раді, а генерал Пфедер наказав негайно демобілізувати всі іншонаціональні частини, які зараз же проголосили свій нейтралітет. Однак таке безкровне народження на європейській карті нової демократичної республіки, у результаті підступних інтриг польських шовіністів та їхніх західних сателітів, згодом було затьмарене десятками тисяч молодих життів, покладених на вівтар нашої державної самостійності.

І сьогодні ми з Вами, як і кожного попереднього року за вже усталеною традицією прийшли сюди, аби вшанувати пам'ять полеглого у нерівних боях на фронтах національно-визвольної Голгофи Січового Стрілецтва, бійців Української Галицької Армії та лицарів Листопадового чину. Але їхня щедра офіра пропаде намарне, якщо з неї ми не сформуємо чітких націєтворчих орієнтирів для утвердження здобутих державницьких позицій у майбутньому. Саме в цьому був переконаний видатний український історик, професор Ярослав Дашкевич, який наголошував, що доля Західно-української Народної Республіки «вчить нас багато і досвід тієї доби не сміє загубитися в сучасному хаосі».

Спробуємо ж дослухатися до мудрих настанов авторитетного вченого й порівняти державотворчий вміст політичного капіталу від короткочасової (а точніше дев'ятимісячної) діяльності галицьких урядовців періоду національно-визвольних змагань із досягненнями нинішніх державних мужів за майже чверть століття нової незалежності.

Насамперед, звернімо увагу на певну схожість історико-суспільних передумов, що спричинилися до відродження форм української державності тоді й тепер, адже ЗУНР постала в результаті невдалих спроб зберегти дипломатично розбалансовану Австро-Угорську імперію, а незалежна Україна утвердилася унаслідок політичних конвульсій ГКЧП, яке в заколотницький спосіб прагнуло реставрувати імперію більшовицьку. Стосовно якості управлінської еліти, то тут, на жаль, маємо суттєві розбіжності. І якщо міністерські портфелі у західноукраїнській владі отримали ті, хто «пройшов багаторічну школу європейського парламентаризму, глибокого пошанування до права», були натхнені ідеями національної та релігійної терпимості, то керівні чиновницькі посади постсовєтської України майже всуціль посіла партійно-комсомольська номенклатура, яка згодом відформувалася в олігархічно-корумповані клани, одержимі спустошен-

ням державної казни та виразною проросійською орієнтацією.

За неповних півроку від листопада 1918 року до квітня 1919 року професійний уряд ЗУНРу максимально впорядкував суспільно-правовий простір своїх територій, ухваливши сім важливих постанов-законів: про армію, адміністрацію, суди, державну мову, школу, громадянство та земельну реформу. Що ж до стану тогочасної української армії, то, за свідченням авторитетних істориків, вона була настільки дисциплінованою і стратегічно грамотною, аби «в дуже важких умовах (обмаль амуніції) провести дві успішні офензиви в Галичині – Вовчухівську й Чортківську, що поставили польські війська на грані катастрофи, яку вони переборолі лише при дипломатичній і воєнній допомозі Заходу».

25 років експериментальних недореформ і принагідного управління сучасною Україною призвели до того, що країна прославилася найкорумпованішою у Європі правоохоронною та судовою системами, продемонструвала цілковиту національну яловість у питаннях мовного регулювання та громадянського престижу, виявилася абсолютно безпомічною проти українофобської пропаганди й нездатною до провадження інформаційної безпеки. Щоправда, за допомогою дивовижних енергетичних ресурсів потужного волонтерського руху та підтримку кожного небайдужого українця, вдалося значно вдосконалити технічну оснащеність і відновити боєздатність українського війська, що ціною безпрецедентного героїзму легендарних кіборгів і твердістю духу відважних воїнів зупинило російську інтервенцію на Донбасі.

Без сумніву, вже лише фактом своєї несподіваної появи ЗУНР привернула увагу чужинських контрорзвідок, які готували політичних злочинців, вербували шпигунів і стимулювали зрадників. В умовах неймовірного кадрового дефіциту особливо серед військової старшини їх послідовно арештовували, судили та, згідно зі законами воєнного часу, карали смертю. Силові структури незалежної України настільки безвідповідальні й неузгоджені у своїх кроках та, що агенти ворожої держави, керівники «п'ятих колон», організатори тітушкових загонів і Майданових розстрілів, лідери сепаратистських рухів і чужі найманці почуваються цілком безтурботно, а у випадку найменшої загрози арешту, безслідно щезають за кордонами повноважень українських силовиків.

Доволі цікавими є міжчасові перекути стосовно українських державницьких позицій на зовнішньополітичній арені. Підписаний тоді в Бресть-Литовську таємний протокол до мирного договору, що забезпечував українцям культурно-політичну автономію на їхніх етнічних теренах у Східній Галичині, також залишився лише клаптиком змарнованого паперу, як і Будапештський меморандум, яким нібито було гарантовано сучасній Україні територіальну цілісність і недоторканність її кордонів в обмін на без'ядерний статус. Навесні 1919 року «місія генерала Бертелемі, послана з Парижа, добилася припинення воєнних дій під виглядом переговорів про перемир'я і таким чином врятувала польські війська від оточення», а нинішні моніторинги ОБСЄ призводять у кращому випадку до відкритої пропаганди ідей «руського мира» з боку російських грушників, а в гіршому – до коректування артилерійських обстрілів наших позицій за їхньою ж участю.

Багатотисячною пішою ходою 1 листопада студентська молодь пройшла вулицями міста Львова до Янівського кладовища, аби вшанувати українських борців за волю і незалежність України. Біля Меморіалу Українських Січових Стрілців відбулось урочисте покладання квітів, а також поминальна панахида і громадське віче.

Хвилиною мовчання учасники віча вшанували пам'ять трагічно загиблого на Сході викладача Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Труша.

«Іх було лиш кілька тисяч, та вони не побоялись обстояти право на незалежність своєї держави. Не побоялись повстати проти польського гніту та довести всьому світу, що ми – сильний свободолюбивий народ. І їм це вдалось! За одну холодну ніч силами молодих українців була створена нова держава. 1 листопада на Львівській ратуші замайорів синьо-жовтий прапор», – наголосила під час виступу студентка IV курсу історичного факультету Соломія Гарасимів.

Символічним місцем і святою землею назвала студентка місце поховання воїнів УГА та УСС на Янівському кладовищі. «Тут відроджується наш дух, дух наших сміливих предків, який і сьогодні своїм невидимим омором оберігає нас і захищає, надихає на боротьбу та перемогу», – сказала Соломія Гарасимів, додавши: «Немає сумніву, що ми переможемо! Переможемо, як перемогли 97 років тому!»

У меморіальних заходах також взяли участь очільники місцевої та обласної влади.

Уже багато років поспіль разом зі студентською молоддю нашого Університету бере участь у пішій ході й вічі зі вшанування пам'яті воєнків УГА та УСС Ігор Калинець, поет, громадський діяч, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, Почесний доктор Львівського університету.

Ігор Калинець невтомно розповідає новим поколінням українців про традицію вшанування військових поховань у передвоєнному Львові та за часів радянської влади, про непросту долю стрілецького цвинтаря.

Під час віча пам'яті прозвучали музичні патріотичні твори «Коли ви вмирали», «Гей степами» та «Ой у лузі червона калина» у виконанні Заслуженої хорової капели України «Боян» імені Євгена Вахняка ЛНУ ім. Івана Франка.

У світлі запалених на могилах лампадок тиха щира спільна молитва за упокій душ українських героїв усіх часів із тисяч уст молодих людей полинула в небо над Львовом з проханням миру в нашій державі та єдності українському народу.

Тетяна Шемберко. Фото Олега Вівчарика

На тлі путінського великодержавного хамства і неприхованого цинізму з історичної летаргії почали прокидатися одвічні апетити гіпертрофованого польського патріотизму, що проявляються в публічному розповсюдженні мап Польщі з межами кордонів міжвоєнного періоду, намагання через рішення міжурядових комісій привласнити раритетні історико-документальні джерела зі львівських бібліотек та архівів, зрештою, у цілком неприйнятних меседжах новобораних сенаторів про вічну польськість Львова чи геноцидний характер українських національно-визвольних змагань. Складається враження, що нашому західному сусідові вже намуляла шию адвокатська тога і йому закортіло приміряти прокурорську мантию та вкотре начепити на себе таку старомодну для європейського демократичного гардеробу третього тисячоліття шовіністичну перуку. Отож, варто погодитись із сумнівними дослідниками ЗУНРу й визнати, що «як в минулому Україна не мала друзів на міжнародній арені, так іх не має сьогодні», а тому пріоритетним завданням завжди має бути орієнтація на власні сили, на їх зміцнення та розбудову – «насамперед, у військовому відношенні (щоб у вирішальний момент не забракло не тільки набобів, а й ракет)».

Водночас, напрочуд важко протистояти глобальним викликам часу, якщо до розбудови «у своїй хаті своєї правди, і сили, і волі» знеохочені навіть відомі представники сучасної гуманітаристики, які позиціонують себе провідниками інтелектуального істеблішменту. Маю на увазі тих, для кого переможний поступ Революції Гідності – явище цілком алогічне й виключно парадоксальне, теперішня студентська молодь – покоління без майбутнього, а мережа соціальних ліфтів – знеструмлена постчорнобильська пустка. З ними повсякчас солідаризуються й інші, хто задля необмеженого доступу до стипендіальних годівниць і жменьки захоплених коментарів від інфантильних візитерів своєї блогівної сторінки, готові невтомно гарувати на дискредитацію цілих періодів українського державотворчого процесу й окремих націоналістичних рухів, вкидаючи світглядний космополітичний намул у чисті джерела української історії та національної пам'яті. Таких

постмодерних вір-персон згадуваний уже Ярослав Дашкевич делікатно називав «неглибоко думачими», добре усвідомлюючи, що глибина їхньої мислі та дослідницька щирість найчастіше залежать від фінансової щедрості грантових пропозицій.

Достойна українська молодь, дорогі студенти! Ви сьогодні схилиєтесь у задумі серед пантеону українських героїв-державотворців, які, за словами нашого національного реквієму «Пливе кача по Тисині», свого часу лежали на серці своєї матері й сформувалися як звитяжці духу, достойні мужнього прикладу і наслідування. Не вірте банальним реплікам про те, що історія нас нічого не вчить. Бо це насправді не так. Вона не вчитиме, лише тих із Вас, хто безмістовними мандрами в соціальних мережах відрізає її, як кровну пуповину, і стає національно знеособленим Інтернетовим перекотиполем (чи то перекотисайтом). Натомість зуміла вона навчити патріотичної одержимості багатьох студентів і випускників нашого Університету, зокрема Ігоря Костенка, Богдана Сольчаника, Сергія Кемського – безсмертних героїв Небесної сотні, які декілька літ тому стояли тут, на Вашому місці, вчитувалися в даги на хрестах, беручи собі у спадок поховані мрії стрілецького юнацтва про щасливе й вільне життя. Те життя, яке в час нашого гуманного ХХІ століття майже щодня згорає в полум'ї українсько-російського воєнного перемир'я на сході нашої держави від фатальних вибухів замаскованих розтяжок, на одній із яких учора трагічно обірвався гордий життєвий лет відважного воїна АТО, молодого викладача Львівського університету – Володимира Труша.

Дорогі студенти! Відчуйте в собі приплив бурхливої героїчної крові нескореного українського цвіту, пролітої в ім'я соборності й свободи, станьте достойними сподвижниками державницьких імперативів гідної європейської нації, наполегливо вимагайте від сучасних керівників і політиків стати добрими учнями української історії та вірними виконавцями незалежницької волі українського народу.

Слава українським воїнам,
полеглим за державну Незалежність!
Слава Україні!

Європейський досвід децентралізації влади

Єврокомісар із питань розширення і європейської політики сусідства Йоханнес Хан у рамках свого візиту в Україну відвідав Львівський національний університету імені Івана Франка, де зустрівся з представниками об'єднаних територіальних громад Львівщини.

Зустріч відбулася у Дзеркальній залі Університету за участі Ректора, професора Володимира Мельника, голови Львівської обласної державної адміністрації Олега Синютки, голови Львівської обласної ради Петра Колодія та керівників структурних підрозділів облдержадміністрації.

У вітальному слові Ректор Львівського університету Володимир Мельник наголосив, що зустріч із представниками територіальних громад в історичній будівлі колишнього Галицького Сейму є символічною і знаковою, оскільки саме тут близько 100 років тому місцева влада намагалась реалізувати права тодішніх мешканців Галичини.

За словами Володимира Петровича, нинішня суспільна дискусія про децентралізацію влади, повноваження і відповідальність територіальних громад є вкрай актуальною, і відповідь на виклики,

пов'язані з нею, є невід'ємним етапом на шляху до реформування всіх сфер життя нашої країни.

Голова Львівської обласної державної адміністрації Олег Синютка та голова Львівської обласної ради Петро Колодій подякували Єврокомісарові за підтримку, яку сьогодні надає Україні європейська спільнота.

Єврокомісар із питань розширення і європейської політики сусідства Йоханнес Хан висловив готовність поділитися європейським досвідом децентралізації влади, який, за його словами, є дещо відмінним у країнах-членах ЄС.

Львів і Львівська область, на переконання Єврокомісара, є стратегічно важливим регіоном для проведення реформ і втілення європейських стандартів. Також він зазначив, що є палким прихильником децентралізації влади, оскільки вона дозволяє владі бути ближчою до народу, а, відповідно, й

ухвалення важливих рішень залежить від тих, хто справді розуміє потреби громади.

Єврокомісар наголосив, що найважливішим питанням, яке потрібно чітко сформу-

лювати й усвідомити, – це розподіл повноважень і визначення рівня відповідальності між державним, регіональним і локальним апаратами. Оскільки відсутність чіткої системи розподілу повноважень і відповідальності несе в собі потенційну загрозу неефективного управління, відповідальність на себе повинен брати кожен, у тому числі й усі громадяни.

Йоханнес Хан також запевнив присутніх, що питання територіальної цілісності України не підлягає сумніву і не може бути предметом переговорів. І це чітка позиція ЄС, оскільки йдеться не лише про емоційну близькість Європи й Україні, а й про те, що ця проблема є наріжним питанням міжнародного права, європейської безпеки і фундаментальних людських цінностей.

Анастасія Коник
Фото Олега Віварчика

Посол Швеції Андреас фон Бекерат: «Спілкуватися з молоддю – улюблена частина моєї дипломатичної роботи»

На завершення дипломатичної місії Надзвичайний і Повноважний Посол Королівства Швеція в Україні Андреас фон Бекерат 3 листопада зустрівся зі студентами факультету міжнародних відносин.

«Можливість виступати перед студентами, спілкуватися з українською молоддю в різних містах країни – це улюблена частина моєї дипломатичної роботи», – наголосив Андреас фон Бекерат. На основі цього досвіду він запевнив, що вважає Україну дуже перспективною державою з великим майбутнім. Бо саме енергія молоді, у силу розуму якої він вірить безапеляційно, дають підстави для оптимістичного прогнозу майбутнього Української держави.

У розмові зі студентською молоддю шведський дипломат зацентрував увагу на низці актуальних питань, зокрема економічних, зовнішньо- та внутрішньополітичних викликів, що стоять перед демократією України; шляхів реформування судової системи; подолання корупції та децентралізації влади.

Посол поділився своїми роздумами про позитивні зміни в Україні впродовж останніх двох років, які він виокремив як зацікавлений спостерігач.

рї агресором. І на фоні цього загальне обурення й нерозуміння викликають судові процеси над волонтерами й учасниками АТО.

Судову систему потрібно якнайшвидше реформувати, бо чинна несе загрозу для суспільства. «Політизація і корупція судової гілки влади в Україні є неприпустимими на шляху до побудови модерної європейської демократичної держави», – резюмував гість.

Рішення й відповідальність на місцях

Наступним важливим пунктом, на якому наголосив Андреас фон Бекерат, – питання децентралізації влади як дієвого механізму прийняття рішень на місцях і відповідальності за них.

«Децентралізація і федералізація – цілком відмінні речі, що не мають нічого спільного між собою», – наголосив посол. Він стурбований тим, що ці поняття підміняють і політизують. Відповідаючи на запитання студентів, гість запевнив, що, попри складну ситуацію на сході України, децентралізація влади є на часі та на користь держави. Адже рішення щодо ремонту дороги чи будівництва нової школи у Львові за логікою мають приймати у Львові, а не в Києві. А відтак, відповідальність за якість, терміни виконання робіт і фінансові витрати лягає на тих, хто приймав ці рішення.

Шукайте жінку

Шведський дипломат також звернув увагу на гендерну незбалансованість українського Парламенту. Те, що українське суспільство не використовує потенціал жінок, є, на його думку, суттєвою проблемою. І справа не у фемінізмі, а радше в диспропорції.

Половина суспільства має мати відповідну кількість місць у Парламенті, а на сьогодні «прекрасна половина» представлена лише 11% в законодавчому органі країни.

Андреас фон Бекерат, звертаючись до присутніх, порадив юнакам бути уважними щодо цього питання в майбутньому і дати можливість жінкам реалізувати свій потенціал, здібності й таланти в управлінні державою. Гендерна рівність, запевнив посол, може стати запорукою успіху.

Реформа як перемога

Потреба якісних реформ в Україні наскрізною ниткою була вплетена в роздуми дипломата. Відтак, він щоразу повертався до неї, зокрема, коли відповідав на питання студентів щодо можливості врегулювання конфлікту на Сході України, дипломат вкотре наголосив, що

подолання корупції – найважливіше завдання для України.

Оскільки кремлівська агресія спрямована проти якісних змін в Україні, то успішні реформи, державні й інституційні перетворення будуть адекватною відповіддю та ударом по Кремлю. А тому закликав із подвійною силою та завзяттям працювати над реформами в країні.

«Реформуючи себе, Ви даєте відсіч і найкращу з можливих відповідей Кремлю, який саме цього й боїться», – наголосив Андреас фон Бекерат.

У цьому контексті він також застеріг щодо безпеки популізму. Оскільки результати реформ непомітні одразу, тож вони принесуть плоди в довготерміновій перспективі, а тим часом суспільне незадоволення зростатиме.

Негативними настроями суспільства спробують скористатися популісти, які обіцятимуть «все й одразу». Тому такі популістські заклики слід нейтралізувати і бути свідомим того, що шлях реформ є нелегким. Спершу ніхто не відчуватиме вигоди від реформи, а навпаки – очевидним видаватиметься погіршення ситуації. І лише згодом її результати будуть належно оцінені.

Відповідальність за інших

Серед питань, які цікавили аудиторію, була проблема напливу в ЄС біженців зі Сирії. Посол наголосив, що Європа опинилась перед серйозним викликом, а Швеція разом із Німеччиною – країни, які прийняли левову частку втікачів, відчувають його найбільший тягар. Але, незважаючи на прогнозоване збільшення кількості біженців, Андреас фон Бекерат запевнив, що політика Швеції спрямована на підтримку людей, які рятують свої життя. І шведи готові надалі допомагати тим, про кого треба подбати.

У контексті цієї проблеми гість зауважив, що в Україні не приділяють належної уваги потребам внутрішньо переміщених осіб, адже у зв'язку з військовими діями на Сході вся увага природно прикута до потреб військових. Андреас фон Бекерат наголосив, що близько півтора мільйона внутрішньо переміщених людей в Україні є на сьогодні серйозним викликом як для нашої країни, так і для Європи.

Ви потрібні Україні!

Аби дізнатись чи молодь відчуває позитивну тенденцію в подоланні корупції в державі, чи припускає можливість третього Майдану, чи має готовність після закінчення навчання виїхати за кордон Андреас фон Бекерат провів опитування серед українських студентів.

Дипломат зізнався, що кількість охочих залишити Україну його здивувала. Він порадив студентам брати участь в академічних обмінах, навчатись і практикуватись в Європі, запевнивши, що українське студентство радо приймуть в європейських університетах, однак закликав молодих людей повертатись додому зі здобутим досвідом і знаннями.

Шведський дипломат Андреас фон Бекерат переконаний, що сила розуму студентів, які здобули європейський досвід, вкрай необхідна Україні. І саме вони мають втілити мрію і вдихнути життя в оновлену Українську державу.

Анастасія Коник
Фото Олега Віварчика

Церемонія підписання протоколу намірів про співробітництво між Університетом та Українсько-турецьким культурним центром «Сяйво»

Українсько-турецькі відносини: чорноморський діалог

Чорноморський регіон сьогодні є ареною боротьби за вплив на міжнародні процеси в широкому географічному полі, що охоплює Європу, Середню Азію та Близький Схід. Тому безпека та стабільність у Чорноморському регіоні – важлива не лише для держав цього регіону, але й для віддалених країн, які, насамперед залежні від енергетичних транзитних маршрутів, що проходять через регіон. За словами науковців, головним джерелом нестабільності та цілої низки загроз у ЧР є тривалі конфлікти.

Про оцінку конфліктогенних зон у Чорноморському регіоні крізь призму зовнішньої політики Туреччини йшлося у виступі доцента економіки Університету економіки і технологій ТООБ (Анкара, Туреччина) Іхсаана Чомака під час Міжнародної наукової конференції «Сучасні українсько-турецькі відносини: прискорення через Чорноморський діалог», що відбулась 11 грудня 2015 року.

«Широка географія Чорноморського регіону надає чимало можливостей і водночас є конфліктогенною зоною. Це територія, де живуть представники різних національностей, що є перевагою і водночас може спровокувати конфлікти на різних рівнях», – зазначив Іхсан Чомак.

На думку турецького експерта, вирішення конфліктів у Чорноморському регіоні – це комплексна й багатовимірна проблема. «Туреччина хоче, щоб Україна була сильною і стабільною державою. Пріоритетом для обох держав є розвиток і прогрес у Чорноморському регіоні. Завдяки спільним зусиллям зможемо перетворити цей регіон на зону стабільності і процвітання», – переконаний він.

На необхідності утвердження миру й стабільності в Чорноморському регіоні наголосив і професор історії Університету Фатіх (Стамбул) Догу Ертіл.

За словами професора, після I світової війни світ розділився на два табори. Міжнародні відносини періоду протистояння тоталітаризму були унікальним явищем в історії людства. Ніколи до того світ не був змушений поділитися на два табори та протягом майже століття шукати шляхи співіснування. У такому біполярному світі всі важливі міжнародні питання узгоджувалися з огляду на інтереси центрів політичного протистояння.

«Задля забезпечення позитивної динаміки розвитку спільного простору має бути двостороння співпраця. А отже, для того, аби регіон був стабільний, обидві сторони повинні бути рівними у взаємовідносинах», – так Догу Ертіл охарактеризував політичну ситуацію у світі з екстраполяцією на Чорноморський регіон.

Аби уникнути конфліктів, на думку турецького історика, Україні потрібно ефективно розподілити енергоресурси, забезпечивши незалежність від Росії, а також диверсифікувати джерела енергії і зблизитися з НАТО.

Професор зауважив, що Туреччина докладає чимало зусиль, аби врегулювати цей процес. «Співробітництво між Україною і Туреччиною відбувається як на двосторонньому рівні, так і в рамках регіональних організацій, ініціатив і програм (ОЧЕС, BLACK SEA FOR, Заходи щодо зміцнення довіри та безпеки у Чорному морі)», – відзначив Догу Ертіл.

Про розвиток співробітництва між Україною і Туреччиною та пошуки шляху до стабільної безпеки в Чорноморському басейні розповів перший Надзвичайний і Повноважний Посол незалежної України в Туреччині Ігор Турянський. Дипломат наголосив, що поведінка Росії у Чорноморському регіоні викликає занепокоєння і зазначив, що дуже небезпечною є її ідея щодо контролю над протоками. «Ми маємо якомога більше зміцнювати економічне, а відтак і політичне співробітництво України і Туреччини, аби спільно випрацювати механізми для забезпечення стабільної безпеки в регіоні», – переконаний Ігор Турянський.

Тетяна Шемберко, Ірина Онисько. Фото Олега Віварчика

Склянка напівповна, а не напівпорожня

Основні чинники, на які опирається оптимізм гостя, – це сила розуму молодшої генерації українців і динамізм громадянського суспільства, що стрімко розвиваються в Україні.

Дипломат розповів, що його співвітчизники часто запитують про різницю між Помаранчевою революцією і Революцією Гідності. На його переконання, відмінність – в активній позиції суспільства, яке на сьогодні є рушієм змін. Зокрема, йдеться про суспільство, що змінюється саме та свідомо і цілеспрямовано перетворює суспільно-політичний, економічний і культурний простір довкола себе.

Феномен українського волонтерства часів Майдану, а пізніше – військових дій на сході держави, на переконання Андреаса фон Бекерата, є унікальним явищем для Європи. Водночас – свідчення того, що українське суспільство, яке свідомо й добровільно взяло на себе обов'язки тилового забезпечення армії, не буде пасивним спостерігачем і в майбутньому. В Україні сформувалася динамічний і дуже дієвий суспільний сегмент, який використовує свої навики й унікальні набуті досвід для подальшого розвитку громадянських інститутів. А це, своєю чергою, стане запорукою успіху Української держави.

Вибір на шляху

«Україна рухається в правильному напрямку», – наголосив Надзвичайний і Повноважний Посол Королівства Швеція в Україні. Але серед найважливіших питань, на яких слід максимально зосередити увагу, є реформа судової системи, подолання корупції та децентралізація влади. На його переконання, попри агресію і військові дії на східному кордоні, погляд на суспільства перманентно мають бути сфокусованими на цих питаннях.

Корумпована система судочинства породжує в суспільстві тотальну недовіру до правосуддя як такого. А це фактор, що гальмує якісні перетворення в державі. Суспільство вимагає, аби винні в розстрілах на Майдані були покарані. Безкарно залишається і діяльність політиків, які уможливили захоплення української терито-

Співпраця Львівського та Вюрцбурзького університетів: мозаїка фактів, ідей і вражень

Вюрцбурзький університет – один із найкращих вищих навчальних закладів Німеччини. Він славиться своїми науковими школами та надзвичайно потужним людським потенціалом, що підтверджує, зокрема те, що 14 професорів цього університету в різні часи були лауреатами Нобелівської премії.

Півтора року тому було підписано угоду про співпрацю між Львівським національним університетом імені Івана Франка та Вюрцбурзьким університетом Юліуса Максиміліана, в рамках якої передбачено академічні обміни, проведення спільних сертифікаційних курсів, а також окреслено кооперацію в науковій сфері.

Упродовж відносно короткого терміну співпраці між двома ВНЗ провідний навчальний заклад Німеччини вже відвідали понад 100 викладачів і студентів Львівського національного університету імені Івана Франка.

«Налагодження академічної співпраці з потужними освітньо-науковими інституціями з багатою історією та відомими вченими світового рівня є добрим стимулом для спільної побудови стратегії якісної української освіти й науки», – вважає Ректор Львівського університету.

У специфіці роботи обох університетів-партнерів багато спільного, але й чимало відмінного.

Студентська молодь – серед творців освітнього європейського простору

Вюрцбург – відносно невелике місто, розташоване на Баварській землі, у якому проживає близько 130 тисяч мешканців. У місцевому університеті навчається 28 тисяч студентів, а тому навчальний заклад можна вважати одним із основних осередків життя міста. Проте сама структура німецького університету є складною системою прав, свобод і можливостей, де студенти спільно з адміністрацією університету визначають майбутнє розвитку свого навчального закладу.

Студенти Вюрцбурзького університету, як і Львівського, мають змогу брати активну участь у формуванні політики вищої освіти та впливати на розвиток громадянського суспільства. Зокрема, вони є членами вчених рад факультетів та університету в цілому, мають власний парламент. Вибори студентських представників до вчених рад університету та факультетів, до студентського уряду відбуваються регулярно й абсолютно прозоро.

Утім, маючи змогу визначати траєкторію розвитку університету, молодь часто є пасивною. Так, представник студентського уряду Вюрцбурзького університету Ліза Крумбаш розповіла, що німецькі студенти не виявляють великої активності щодо участі у виборах (лише 10% студентів).

У нашому ж Університеті цей показник значно вищий. Однак процедура обрання передбачає участь студентів у виборах за квотним принципом. З огляду на це цікаво як для українських, так і для німецьких студентів є можливість спільно випрацювати модель активізації студентів у виборному процесі органів студентського самоврядування, до прикладу, через ініціювання реалізації проекту електронного голосування.

Кадрова політика в організації навчального процесу

Основний акцент німецькі студенти роблять передусім на навчання, а обирати тут є із чого: університет пропонує на вибір 200 навчальних курсів. Більшість із запропонованих курсів є німецькомовними. Англомовних – значно менше, проте іноземним студентам пропонують розпочинати навчання саме з англомовних програм (Würzburg English Language Program) і водночас відвідувати інтенсивні курси німецької мови та семестрові курси з німецької культури.

Навчальний процес у Вюрцбурзькому університеті забезпечують 400 професорів. У Львівському ж університеті професорсько-викладацький склад налічує понад 2 тис. осіб, серед яких асистенти,

доценти та професори. Особливістю німецького університету порівняно зі Львівським є фактична відсутність доцентів й асистентів. Їхню роботу часто виконують студенти старших курсів, магістри й аспіранти.

«Тьюторство» й «менторство» – європейські моделі швидкої адаптації першокурсників

У Вюрцбурзькому університеті, як і у Львівському, значну увагу приділяють адаптації студентів-першокурсників. У ЛНУ ім. Івана Франка над цим працює інститут порадиництва та шефства, а у Вюрцбургу діє програма «Compass» із залученням студентів-старшокурсників до навчання молодших колег.

Згідно з ідеєю так званого «тьюторства», яка реалізовується в німецькому виші, студент-старшокурсник допомагає студентам молодших курсів (індивідуально чи в групах) виконати домашні практичні завдання, підготуватись до тестів та іспитів. Усе це сторони прописують у спеціальному контракті. «Менторство» ж передбачає зміну фокусу з академічного на особистий аспект життя студента-першокурсника.

Запроваджена в німецькому університеті ідея «менторства» й «тьюторства» базується на концепції переваг передусім для учасників процесу. Особливо важливим тут є психологічний аспект, адже через незначну різницю у віці студенти більш охоче й природніше комунікують між собою, а отже, й успішніше навчаються.

«На початку навчального року викладачі проводять дводенний тренінг для «тьюторів» і «менторів» щодо методики й дидактики викладання, специфічних фахових аспектів, порад щодо ефективної комунікації, зокрема способів отримання feedback (зворотного зв'язку) та надання критичних рекомендацій студентам-першокурсникам. Упродовж семестру у форматі консультивання викладачі підтримують студентів-старшокурсників», – розповідає координатор програми «Compass», доктор Петра Заус.

Після завершення курсу «ментори» й «тьютори» створюють портфоліо, в якому представляють використані на практиці нові методики чи підходи, розроблені впродовж семестру.

На думку студентки ЛНУ ім. Івана Франка Діани Кондрат, яка відвідала Вюрцбурзький університет, впровадження такої концепції, покликаній спростити процес адаптації першокурсників, може значно підвищити рівень підготовки наших студентів.

За її словами, доречно запровадити таку ініціативу й в українських університетах, принаймні, на рівні менторингу, адже студентам-першокурсникам було б цікавіше довідатись про заходи, які відбуваються в університеті чи в місті від своїх старших колег, аніж довідуватись про них від куратора групи чи через план виховних заходів. Частково цю функцію в українських університетах виконують представники органів студентської самоврядування та профспілкових організацій.

Перші кар'єрні кроки

Отож, здобувши добру фахову підготовку німецькі студенти, як, зрештою, й українські, намагаються забезпечити собі успішний кар'єрний старт. У цьому контексті наші німецькі колеги пішли вперед. У Вюрцбурзькому університеті працює кар'єрний центр для інноваційного викладання та навчання, що скеровує свою діяльність у 4 напрямках: академічна політика (academic policy office), управління якістю (quality management office), кар'єрний розвиток (career service), професійний розвиток (department for professional development).

Четверо постійних працівників центру та двоє студентів займаються організацією ярмарків кар'єри, освіти, розробляють і проводять додаткові курси, запрошують гостей-лекторів – представників великих успішних компаній.

Центр також часто проводить тренінги для студентів, щоб навчити їх самостійно відкривати власний потенціал. Зокрема, ярмарок кар'єри організовують уже для студентів-першокурсників. Близько 60 компаній представляють свої презентації на таких ярмарках, спілкуються зі студентами, заохочуючи найкращих після закінчення університету працювати саме з ними. Відтак, за статистикою, близько 80% випускників Вюрцбурзького університету знаходять роботу за спеціальністю.

У Львівському університеті, як і в інших українських ВНЗ, цим питанням займається відділ працевлаштування. Зокрема, наш Університет активно впро-

Обмін досвідом у сфері європейського права: візит правознавців Львівського університету до Вюрцбурга

У рамках реалізації спільних проектів Львівського національного університету імені Івана Франка та Вюрцбурзького університету Юліуса Максиміліана, які отримали підтримку Міністерства закордонних справ Німеччини, близько 40 науковців і студентів юридичного факультету взяли участь у Школі європейського права «Демократія і захист прав людини в Європі», що проходила на базі Вюрцбурзького університету впродовж 15-20 листопада 2015 року.

Юристи Львівського університету відвідали лекції, під час яких відомі німецькі правознавці розповіли колегам про основи європейського правового простору, про систему юридичних норм у галузі міграційного права, зокрема про захист прав біженців в ЄС, а також будівельного,

адміністративного, екологічного права, трудового, міжнародного приватного і корпоративного права та права інтелектуальної власності.

Зважаючи на позитивний досвід запровадження спільної сертифікаційної програми, Львівський і Вюрцбурзький університети мають на меті й надалі поглиблювати українсько-німецьку співпрацю, зокрема й шляхом впровадження нових спільних сертифікаційних програм, а саме – з європейського та німецького права.

Під час перебування у Вюрцбурзькому університеті делегація юридичного факультету нашого Університету плідно працювала і в бібліотеці юридичного факультету одного з найпрестижніших університетів Німеччини.

У рамках екскурсійної та культурної програми українські правознавці ознайомились з діяльністю торгово-промислової палати Вюрцбурга та Швайнгурта. Окрім того, німецькі колеги влаштували представникам

Львівського університету урочистий прийом в ратуші, де відбулась офіційна зустріч із бургомистром.

Незважаючи на напружений графік роботи, делегація ЛНУ ім. Івана Франка під час свого візиту до Німеччини також відвідала найстаріший вищий навчальний заклад у Мюнхені – Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана, де наші студенти мали унікальну можливість послухати лекцію представника Європейської комісії на тему «Захист прав біженців в ЄС». Українські правники не знехтували й шансом побувати на могилі Степана Бандери в Мюнхені.

Наступні два дні подорожі делегації Львівського університету до Німеччини були присвячені ознайомленню з містами Дрезденом (ФРН) та Прагою (Чехія).

Ігор Фурик, асистент кафедри
трудового, аграрного та екологічного права

ваджує європейську практику тісної співпраці з потенційними роботодавцями й експертним колом. Так, регулярно з відкритими лекціями та майстер-класами в Університеті виступають не лише керівники й працівники провідних фірм і компаній, а й представники найвищих державних структур, іноземні фахівці, громадські й політичні діячі, дипломати різних держав світу.

Перспективи академічної кар'єри

Для охочих розпочати наукову кар'єру своєрідним консультативним центром і в Україні, і в Німеччині є відділ аспірантури.

Цікаво, що в німецьких вишах застосовують широкий міждисциплінарний підхід до праці над науковим дослідженням. Він, як правило, згрупований за 4 напрямками: наука і технології; гуманітаристика; право, економіка, суспільство; науки про життя.

«Із 500 аплікацій аспірантів щороку приймають лише близько 100. Решті можуть допомогти професори, взявши їх на стипендії з власних проектних грантів», – розповідає працівник відділу аспірантури та докторантури, доктор Блум-Охлер.

Аспірант може мати одного головного і двох додаткових керівників. Програма

навчання в аспірантурі розрахована на 3 роки (з можливістю двічі продовжувати навчання терміном на 1 рік, однак держава максимально продовжує фінансову підтримку на 6 місяців).

До вимог при захисті належить наявність, як мінімум, одна публікація в міжнародному фаховому журналі, де аспірант зазначений як автор, а також участь, принаймні, у трьох міжнародних конференціях чи семінарах.

Статистичні дані засвідчують високу успішність захищених робіт. Зараз у Вюрцбурзькому університеті навчається близько 370 аспірантів, 30% із них – іноземці з 40 країн, приблизно 57% – жінки. Щороку відбувається близько 130 захистів.

У нашому університеті показники дещо інші: в аспірантурі навчається близько 800 осіб. Щороку відбувається близько 200 захистів.

Після завершення аспірантури 60% молодих науковців роблять постдоки, але в інших університетах, а решта йдуть у приватний сектор.

За статистикою, 25% випускників аспірантури в Німеччині йдуть працювати у приватний сектор, 8% випускників йдуть за кордон, 4% (зокрема жінки) – йдуть у декретну відпустку, 4% – працюють у сфері громадської діяльності.

Важливою в підготовці аспірантів є так звана MD phase, тобто етап, коли ма-

гістранти одночасно починають роботу над своєю дисертацією.

Щороку німецькі аспіранти, як і українські, звітують про досягнуті успіхи.

Від навчання до успішного бізнесу

Здобуті у Вюрцбурзькому університеті знання дають змогу молодим людям втілювати непересічні ідеї та реалізовувати свій творчий потенціал. Зокрема, студенти мають широкі можливості для створення впровадження в життя стартапів та Spin-Offs. Вони беруть участь у воркшопах, презентаціях, програмах, націлених на розвиток підприємницької діяльності. Старші колеги допомагають їм з оформленням патентних прав чи організації місця в бізнес-інкубаторі. В університеті вони також отримують індивідуальну допомогу при пошуку й управлінні державними та приватними грантами з метою виведення власної інноваційної розробки на ринок.

У співпраці з містом, інститутами й установами працівники бізнес-інкубатора «Technology and Innovation Centre» займаються наданням консультацій з питань розвитку бізнесу, допомагають розвинути мережу, встановити науковий і технічний обмін, організацією можливостей для підвищення академічної та професійної кваліфікації.

Зазначимо, що Львівський університет також співпрацює з бізнес-інкубаторами, зокрема в листопаді минулого року було підписано меморандум про співпрацю ЛНУ імені Івана Франка та Фондацією «Seed Forum» (Норвегія), Міжнародним благодійним форумом «Seed Forum Ukraine» та бізнес-інкубатором iHUB. Відтак, студенти ЛНУ ім. Івана Франка матимуть можливості для прямого доступу до бізнес-інкубатора iHUB, який забезпечуватиме підтримку, навчання, консалтинг, бізнес-освіту та пошук інвесторів для малих IT-компаній України.

Дослідження, які творять життя

«Багатовекторна наукова діяльність учених Вюрцбурзького університету, зосереджена, як правило, на прикладних дослідженнях, спрямована й на розвиток енергетичної галузі, а також освіти, підвищення кваліфікації, консультації, інформації та документації в області

енергетики. Цими питаннями, зокрема займається Баварський центр прикладних досліджень для енергетичних потреб (ZAE Bayern), що має філії, крім Вюрцбургу, й в Ерлангені та Гархингу», – зазначив керівник Центру, доктор Ганс-Петер Еберт.

Дослідженням і розробкою функціональних матеріалів, компонент і систем для енергетичних потреб займається відділення енергоефективних технологій. Одним із основних напрямів його діяльності є створення й оптимізація ізоляційних матеріалів і високоефективних систем ізоляції таких, як вакуумна ізоляція, високотемпературні ізоляційні матеріали, а також сонячні системи денного освітлення і низькоенергетичної архітектури.

До слова, у центрі є 200 працівників, які отримали 200 патентів на свої розробки.

Яскраві враження викликає M!ND Centre (The Centre for Teaching and Learning with focus on natural science), де у відносно простий і веселий спосіб зацікавлюють людей наукою: зроблена з LEGO модель колайдера в пропорції до звичайного будинку чи велосипеда, який переробляє енергію, тощо.

Наведені принципи візуалізації певних наукових законів у захоплюючій ігровій формі сприяють їх легкому розумінню та засвоєнню.

«У Німеччині значний акцент зроблено на популяризацію наукових здобутків учених і науки в цілому, зокрема серед дітей дошкільного й шкільного віку. І цю важливу місію здійснює наш центр, сприяючи дітям у їхньому професійному орієнтуванні», – зауважив представник M!ND Centre Маркус Ельшольц.

Університет для всієї сім'ї

Академічна спільнота Вюрцбурзького університету активно продукує й інші ініціативи й цікаві проекти. Зокрема, йдеться про FabLab (fabrication laboratory) – волонтерську організацію, що тісно співпрацює з людьми, які діляться знаннями. Ідея передбачає створення невеликої майстерні, яка пропонує учасникам можливість виготовляти самостійно нові чи ремонтувати старі речі. Сьогодні ця ініціатива налічує 60 волонтерів, які запрошують всіх охочих зробити власну деталь чи полагодити щось самостійно, творити своїми руками

й отримувати задоволення від процесу та результату.

Заслугує на увагу й програма Вюрцбурзького університету щодо гендерної рівності. Зокрема німецькі колеги провели аналіз заповнення жінками робочих місць і місць навчання. «З метою сприяння жінкам-дослідникам при університеті функціонує дитячий садок із групами для дітей віком більше двох місяців, від 10 місяців до 6 років, від 6 до 12 років. Окрім того, створено програми сприяння жінкам у навчанні та роботі. Серед програм особливу увагу заслуговують: створення дитячого садка та дитячих кімнат із використанням 20 годин на тиждень; програма дитячих канікул (діти 6-12 р.); створення посередницької служби нянь із погодинного догляду за дітьми вдома», – розповіла студентка ЛНУ ім. Івана Франка Віра Паньків.

У провідному університеті Німеччини є служба сім'ї для надання інформаційних послуг і сприяння. Університет також пройшов сертифікацію з програми сімейного відпочинку 2008 р.

«Такі ініціативи є важливими мотиваційними чинниками для студентів і працівників у виборі й побудові своєї академічної кар'єри», – вважає керівник делегації ЛНУ ім. Івана Франка, доцент кафедри аналітичної економіки та міжнародної економіки економічного факультету Христина Павлик.

Горизонти спільного майбутнього

Делегація студентів, викладачів і працівників Львівського університету в рамках візиту до Вюрцбурзького університету мала змогу побувати й на факультетах, у центрах і відділах, ознайомитись із лабораторіями, оснащеними найновішою технікою та приладами. Зокрема, під час зустрічі на філологічному факультеті студенти мали змогу поспілкуватись не лише з викладачами, а й із молодими людьми, які студіюють українську.

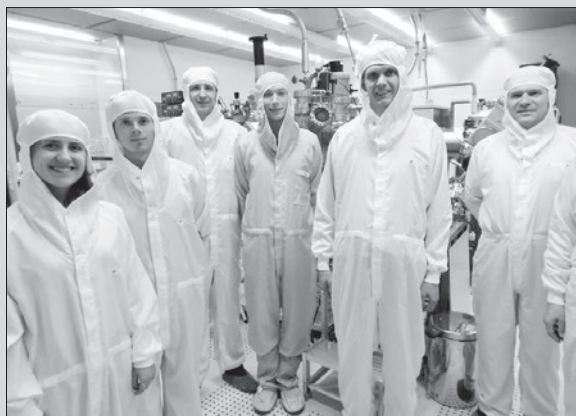
Перші результати успішної співпраці Вюрцбурзького та Львівського університетів засвідчують високе реноме їхніх наукових шкіл у світі й дають підстави говорити про розширення окреслених у меморандумі перспектив розвитку двох класичних вишів.

Підсумовуючи, учасники делегації Львівського університету спільно з німецькими колегами обговорили ідею створення єдиної для обох університетів онлайн-платформи в соціальній мережі Facebook, що дозволить студентам ділитися інформацією про свої ВНЗ, програми обміну, особливості навчального процесу, а також про життя свого міста.

Нагадаємо, що сьогодні близько 2,5 тисяч студентів Львівського університету вивчають німецьку мову та завдяки програмам міжнародних обмінів більшість із них мали змогу навчатися в університетах Німеччини.

Тетяна Шемберко
Фото Христини Павлик,
Олега Кравця та Юрія Репети

Науковці поділились із німецькими колегами результатами своїх досліджень у галузі нанотехнологій

Учені Львівського університету виступили з доповідями про результати досліджень у галузі нанотехнологій на Міжнародному науковому семінарі «Технологія та аналіз наноматеріалів і нанопристроїв», який упродовж 4-7 листопада проходив у Вюрцбурзькому університеті Юліуса Максиміліана.

Чи не найцікавіші результати досліджень на межі біології та наноматеріалів презентував під час свого виступу професор біологічного факультету Богдан Осташ. Основний акцент науко-

вець зробив на актинобактеріях, котрі можна розглядати як «клітини-фабрики» для виробництва біологічно активних сполук і наночасток. Недивно, що ця доповідь спричинила до цікавої дискусії із спеціалістами Вюрцбурзького університету, зокрема за участю професора Роберта Люксенгофера, котрий є одним із провідних спеціалістів у галузі наномедицини.

Велике зацікавлення в німецьких фахівців та експертів викликали доповіді доцентів фізичного факультету Андрія Королишина та Віталія Вістовського. Українські науковці розповіли колегам про кластерну будову та властивості термоелектричних сплавів PbTe-Bi₂Te₃ про залежність інтенсивності люмінесценції рекомбінації від розмірів наночастинок.

Зазначимо, що чималий інтерес виявили спеціалісти в галузі нанотехнологій і до виступів наших

молодих учених. Із доповідями «Люмінесцентні характеристики нанорозмірних Гадоліній Галієвого гранатів, легованих іонами Tb³⁺» та «Ізотермічний переріз діаграми стану системи Dy-Al-Sn при 600°С» виступили аспірант Олег Кравець і студентка Тамара Ковальчук.

Дискусії, котрі тривали не лише після доповідей, а й під час перерв на каву, довели, що рівень наукових досліджень, котрі проводять учні нашого Університету, є співмірними з тими завданнями, які вирішують науковці Вюрцбурзького університету. Підтвердженням цьому будуть нові спільні проекти Львівського й Вюрцбурзького університетів.

Під час візиту до Вюрцбурзького університету учасники делегації ЛНУ ім. Івана Франка мали можливість ознайомитись із лабораторіями й обладнанням фізичного та хімічного факультетів, і домовитись

про їхнє використовувати під час реалізації спільних науково-дослідницьких проектів у майбутньому.

Нагадаємо, що урочисте відкриття семінару відбулось 4 листопада в головному корпусі Вюрцбурзького університету.

Про історію Львівського національного університету імені Івана Франка та його здобутки в науковій діяльності йшлося під час презентації заступника декана хімічного факультету, доцента Григорія Дмитріва.

Із презентацією про історію Вюрцбурзького університету та його найвагоміші досягнення й можливості для співпраці виступив проректор з міжнародного співробітництва, професор Фок Тран-Гі.

Григорій Дмитрів,
Тамара Ковальчук
Фото Олега Кравця

Франків одвертий лист у Вічність

Велич генія, мабуть, і полягає в тому, що, перебуваючи в силовому полі свого часу, своєї епохи, він водночас виривається далеко поза ці межі, глибоко осягає не лише сучасність, а й заглядає своїм проникливим інтелектуальним зором у темні лабіринти минулого, у незвідані горизонти майбутнього, через зрозумілі та підвладні лише йому механізми роздумувань і узагальнень у нестримному калейдоскопі подій і фактів виокремлює те найважливіше, що не поглине ріка забуття, що впливатиме і визначатиме долю грядущих поколінь, стане надійним дороговказом для наступних людських генерацій.

Для українців таким генієм, велетнем духу є Іван Франко. Саме він зумів унікальним життєподвигом, огнистим словом одчайдуха зв'язати в єдиний надмісний вузол минуле й сучасне Батьківщини і на цій твердій основі оприятити реальні перспективи для «замученого та розбитого», «чужим презирством вкритого» українства.

Хоч із природженої скромності не раз запевняв, що не вроджений стояти на чолі, а готовий сміло й чесно йти в ряді однодумців (спосібний іти в ряді, але ніколи не спосібний проводити), все ж і волею обставин, і силою нескореного генія, він і свого часу, а, зрештою, й досі залишається тим, хто завше іде попереду, хто веде за собою. Франкове провідництво – це не сліпа, патологічна жага лідерства (таким справді ніколи не волів бути), а добре продумана, виражена програма, заснована на тому, що кожен дійде до усвідомлення, що він не іграшка в руках долі, не потріпана маріонетка, а повноцінний гравець на безмежному полі історії, непереможний воєвник, який здатен «хвилю вдати палку, вітхненну» та «міліони поривати з собою». Власним прикладом виховував Франко в кожного українця почуття суспільної відповідальності, адже знав, що всі йдемо в «одну громаду скуту». Гостро боліли йому зневіра і пристоюванство багатьох одноплемінників, які «за хліб і кусень сала» вже й гавкати розучилися, не те що кусати, тому виривав со сну й отупіння, будив справжніх героїв у серцях небайдужих, закликаючи:

На святе, велике діло
Загартуй думки і груди!

Властиво, зараз маємо справу зі здеградованим суспільством путіністів, які зросли на харчі дикої олжі та безмежного залякування і засліплені сьєвом передчасної лисини свого недовождика за ним і дресировано-дезорієнтованими лелеками відправили у вирій залишки здорового глузду і патологічно одностайне німуть на могилах показово, для науки всіх неугоди замордованих немцових...

Гострим, як багнети авангардних частин найкращої армії, проникливим, як зір досвідченого снайпера, словом Франко звертався до української громади, передусім до молоді, до нової генерації співвітчизників, від якої, був певен, залежить майбутнє Батьківщини. Твердо вірив у переродження суспільства, у докорінну зміну життєвих координат під впливом серйозних викликів часу.

Тактика спілкування «молодшої сестриці», яка вперто називає себе «старшим братом», зі світом, особливо ж з Україною ані на крихітку не змінилася, вона й надалі використовує ту апробовану ще в часи Франка тактику: «труба лайка», «низькі інсинуації», «на суб'єктивних доказах побудовані гіпотези».

Нерідко застановляємося над питаннями, чого ж нам очікувати, куди далі рухатися, чи взагалі встоїмо перед нахабним та підступним ворогом? Велими схожі питання турбували й Франка, він теж невтомно шукав тих шляхів виходу з-під нахрапистих обіймів засліпленого імперіалістичним шовінізмом москаля, як ніхто інший гостро відчував катастрофічні наслідки того ворожого шаленства в різних сферах життя українців. Передусім руйнівна

потуга російської агресії виявила себе у всій повноті – в дії на духовне осердя українства, на нашу літературу. «... Неприхильні часи страхотливо полюгували над цією літературою, – писав І. Франко, – так само, як і над цілим національним життям України; час від часу вони спустошували її нищівним градом (тут Франко наче щось передчував), так що тепер давніші і найдавніші фази її розвитку доводиться викопувати зі звалищ століть, витлумачувати для розуміння теперішніх поколінь...».

Національність «прикмета чисто психічна, – погоджувався Франко, – отже, основана на індивідуальній психології, а надто прикмета, що виробляється з поступом цивілізації і є найвище розвинутою в чільних індивідуальностях, у геніальних особах, реформаторах, пророках, поетах та політичних діячах даного народу. Чим далі вниз у духовій драбині до середніх і нижчих верств, тим ті прикмети менше виразні... Національних прикмет людині не можна шукати в сфері її чуття, треба шукати їх головно в сфері інтелекту і волі». То ж чи відбувався «поступ цивілізації» у Криму і на Сході упродовж останніх десятиліть, чи не померла все постсовєтська стагнація, де люди жили примітивною совковою свідомістю, то відкіля ж було очікувати усвідомлення себе українцями, відкіля було сподіватися, що десятиліттями денационалізована маса раптом дійде до самоосмислення і вирветься з-під ковпака «рускаго мира» і врешті збагне потребу «під України єднатись прапор».

Одним із наскрізних у творчості Франка є питання національного відродження, при розгляді якого він виявив очевидний поступ: від скромних спроб осмислити свою національну ідентичність крізь призму індивідуалізованого переспіву фольклорних жанрів (маю на увазі поезію «Коляда. Руським господарям» із першої збірки «Баяди і розкази» та цикл «Веснянки» зі збірки «З вершин і низин»), через болючі зізнання у статті «Дещо про себе самого», де мотивований «надмірною любов'ю» не шкодував дошкульних слів критики на адресу осального українського суспільства, і до одвертої бесіди з найбільш пасіонарною верствою «галицькою українською молодіжкою», котра справді може «якнайшвидше, якнайосновніше змінити курс нашого національного корабля». Саме цей «Одвертий лист до галицької української молодіжкі» є своєрідною квінтесенцією Франкового національного думання.

В оригінальній дещо інтимізованій формі листа (хоч і відкритого) автор виклав увесь свій гіркий досвід, отриманий на складному, тернистому шляху «двигання» національної справи. Як тонкий аналітик, Франко добре відчув ту «перелому» і «велику історичну хвилю» (йдеться про початок ХХ ст.), котра «захапне нас самих, ставить нашу націю майже у центрі випадків» і від якої залежить майбутнє рідного краю. Для того, аби не бути німими спостерігачами на арені таємних і явних геополітичних баталій і вплинути на те, аби доля була прихильнішою до України й обставини склалися якомога корисніше, Франко застерігав від зволікання, байдужості, апатії. Тільки невтомною, наполегливою, цілеспрямованою працею можна досягти успіху, тільки рішучістю, ба навіть самопожертвою можна сподіватися кращої долі для нащадків. Жоден храм не зводиться без підмурівку, тим паче храм національного духу. Властиво ідея служіння, самозречення (її Франко практично реалізував прикладом власного життя) неодноразово звучала і в поетичних посланнях письменника. Передусім на гадку спадає одкровення із «Каме-нярів», де автор в алегоричній формі змоделивав життєве покликання свого покоління, якому судилося провести копітку, невдячну, часто марудну і на перший погляд непомітну роботу.

Саме 1905 року, коли російський абсолютизм похитнувся під тягарем влас-

них амбіцій і гіпертрофованої непомірності, коли дух «весни народів» врешті проник у заморожені імперські мури, коли у притиснутих лабетами двоголового монстра поневолених націй з'явилася надія зробити ковток повітря свободи, а не того смердючо-затхлого, забитого сопухами московської брехні «кіслорода», який ще й вряди-годи перекривали усім бодай підозрюваним у непокорі, коли голос здорового глузду врешті пробивався крізь рупорний вереск ідеологічно-доктринерських прокламацій на кшталт «православ'я, самодержав'я і обрусення», Іван Франко з відчуттям невтишеного синівського обов'язку та глибоким переживанням за моральне право так чинити, викликав галицьку українську молодь на одверту розмову, по-батьківськи звернувся до нового покоління українців

зі щирим сподіванням, що його слово «увіде в серця як могутній імпульс до нового життя, як вітхнення до нової праці, до перебудови... власного «я» відповідно до нового світогляду». Ці слова й обставини 110-річної давності сьогодні не варто сприймати лише як спогад із далекої історії краю, навпаки, при докладному аналізі добачимо чимало перегуків із сучасністю, коли українство свідомо виступило на захист своєї гідності, отримало слушну нагоду повноцінно (не імітацією, напівкроками, напівдіями) реалізувати свою національну потугу, спрямувати її в русло розбудови саме української державності, а не чергових межигір для заgrimованих путінських підставок. Пророче, по-сучасному звучать генієві слова, бо ж у них, передуманих, переболених, вистражданих, конденсовано викладено стратегію національного поступу, тонко і точно окреслено ті численні виклики, що їх необхідно подолати, мудро та ненав'язливо запропоновано оптимальну модель поведінки для кожного свідомого українця, який прагне здобути кращу долю для себе і свого народу.

Одверту бесіду з молоддю Франко розпочав із застереження: «Хочу сказати Вам, молоді приятелі, таке велике й радісне і zarazом таке важке і прикре...». Чому ж заклик до національного чину він означив великим і важким, радісним і прикритим водночас? Певне, знав, що виконання відповідальної місії воздвиження національного храму це велике і радісне діло, яке поміж тим сповнене важких і прикрих перешкод, подолати які, на жаль, судилося не усім. Тому-то, насамперед наголошував як на позитивних, так і на негативних наслідках відповідального життєвого поступування кожного.

Окрім численних загроз всередині українського суспільства, Франко, заглядаючи далеко наперед, чітко усвідомив і виразно оприятив величезну зовнішню загрозу від Росії, отого, як писав ув одній із поезій, «багна гнилого між країв Європи», яке прагне засмокати, затягнути у своє ненаситне черево усе довкола і перетворити в смердючу твань всьядною закваскою великодержавницької ідеології. Ця ідеологія, як тонко підмітив Франко, заснована

на тому, аби «привчати суспільність ігнорувати все органічно виросле, своєрідне, партикулярне й індивідуальне, погорджувати ним як дрібним і ретроградним, або ломити його як незгідне з одноцільним характером Росії». Дія цього принципу й досі, мабуть, у виразніших аніж будь-коли контурах проявляється у поведінці російського суспільства, де кожного, хто осмілився засвідчити свою незгідність, оту по-франківськи «своєрідність та індивідуальність», або погорджують (згадаймо про Макаревича чи Ахеджакову), або знищують (Політковська, Немцов...).

Добре знає Франкове «Ми мусимо навчитися чути себе українцями» із менш відомим продовженням «І се почуття не повинно у нас бути голою фразою, а мусить нести за собою практичні консеквенції» тільки зараз наблизилось до межі між побажанням на майбутнє і сьогочасним практичним втіленням. Війна ж бо не надто прислухається до фраз та ілюзорних виявів «патентованого патріотизму», не терпить статистів і спостерігачів, а вимагає твердих і рішучих кроків, потребує дієвих і незламних характерів, вишколює справжніх патріотів, які щоденно «гартують свою волю, виробляють себе на серйозних, свідомих і статочних мужів, повних любові до свого народу і здібних виявляти ту любов не потоками шумних фраз, а невтомною, тихою працею».

Знав-бо Франко з досвіду свого не-тривалого спілкування з представниками нашого північно-східного сусіда, що з чола московського загарбника ніколи не зійде «печатя фальші, нещирості та фарисейства», адже він, одною рукою вбиваючи, другу (теж по лікоть у крові) тягне для потиску, вдаючи найсправедливішого миротворця. Франко ґрунтовно розкрив патологічну підступність московії в стосунках з Україною. Тут імперія завжди діяла і діє за єдиним сценарієм:

Конче треба стрілять, вішати,
А то як же панувати?
І хто буде шанувати.

Поглиблюючи висвітлення московської тактики міжнародних взаємин, Франко з боєм змушений був констатувати: «В числі мучеників, каторжників, кайданників, засуджених без суду, адміністративним порядком, гонених без цілі, без глузду, ми бачимо цілий один народ, один із найбільших у Слов'янщині, народ, що колись добровільно прилучився до Росії, що своїм приступленням до неї розламав ту китайську стіну, якою вона перед тим була відгороджена від решти світу, втягнув її в концерт європейських держав та в живе супірництво європейської політики, народ, що працею своїх найчільніших синів допоміг дуже багато, найбільше з усіх посторонніх, до її європеїзації, народ, що ніякою спеціальною провинною, ніяким злочинном не дав причини до такого тяжкого засуду...».

Варто було Україні вирватися з лабет тирана, варто було відмовитися від його задушливих обіймів і прямохребетно стати до виборювання свого історичного права бути не лише географічним центром Європи, а й її невід'ємною політичною, економічною, культурною та врешті духовною частиною, як Росія миттєво деградувала до природженого східного дикуства і почала поквалом зводити китайську стіну відчуження від усього цивілізованого світу, щоправда, маючи коротку історичну пам'ять (це властиво дикунам), покроїла цією стіною живий організм Української держави, та за звичкою (як то вона колись Петербург будувала) взялася зводити ті ув'язні мури на білій кості новітнього українського козацтва, того нашого цвіту, що його підступно витовкла своїми градами.

У зацвяхованому світі ілюзій великих перемог, у фантомних мареннях за колишньою імперською славою, в огидному «кримнашинському» ідо-лопоклонництві борсається сучасна

Росія, не усвідомлюючи, що її «Вова красне солнишко», «велікій» карлик, цей у скорому часі черговий предмет мавзолейної інвентаризації, веде багатомільйонний народ шляхом ненависті, шляхом який завершується тупиком цілковитої ізоляції, цілковитої дискредитації у світі. Зрештою, допоки пересічний людиноподібний російський продукт щоденного поливання «кіселовщиною» не перестане вегетувати і не виявить ознак свідомості й аналізу, доти кровоточитиме рана необґрунтованої ненависті до України, доти не варто навіть розпочинати розмов про примирення і рух вперед.

Франко, хоч і не раз засягав поза межі можливого, все ж у питаннях політичних намагався стояти на твердому реальному ґрунті, завжди намагався об'єктивно оцінювати ситуацію. Він усвідомлював, що путь до української незалежності довга, далека і сповнена надважких випробувань, однак і він не міг передбачити, наскільки тривалим виявиться цей шлях, не міг він виміркувати те, що лише по 24 році довгоочікуваної свободи почне формуватися нація в тому духовному вимірі, який так проникливо оловив у різноформатних прозовах, поетичних, публіцистичних писаннях.

Франко добре усвідомлював важливість спадкоємності, відчував нагальну потребу знайти (читаймо виховати) гідних продовжувачів розпочатої справи, розумів, що основний тягар «двигання» національного діла ляже на плечі української університетської молоді, того юнацтва, яке він називав не інакше, як «найкраща надія», «будущі посвітители і світочі». Покладаючи великі сподівання на молодь, підштовхуючи її до ненастанного «ділання», до постійного зростання, він все ж застерігав від необдуманих емоційних вчинків, від надмірної довірливості, як любячий батько (пам'ятаймо, що серед тієї свідомої української молоді були й Франкові сини) попереджав, що їх можуть покласти на вітар власних амбіцій «безсовісних люди», «які навми не грають на чуттях, а самі заздалегідь ховаються в безпечних криївках, щоб на вас самих упала одвічальність за їх діло. Вони дурять вас фантомом народної честі, народної гордості, народного права та обов'язку».

У «голосній» свого часу статті «Поет зради» Франко, характеризуючи обставини, в яких зростає і формувався як «чоловік» А. Міцкевич, згадав про падіння давньої Польщі, внаслідок якого «піднялося багато пилу, було винесено на денне світло стільки зісущтв, безхарактерности, цинізму й продайности, буїно розвинених серед... громадянства, що молоді покоління мусили ще довго дихати цією зараженою атмосферою». Щось схоже відбувається і в сучасній Україні після падіння кривавого режиму любителя грошей, льодяників і золотих батонів. Однак...

«Від часу занепаду свого незалежного державного життя в XIV сторіччі, – писав І. Франко, – українська нація уявляється в образі того степу, який щоразу вкривається чудовими рослинами і квітами, однак ці шати щоразу змищує, викошує і спалює якась стихійна сила».

Саме зараз, коли, незважаючи на безліч перешкод, гордо звів буйну голову «чудовий цвіт» української нації, знову не змусила себе довго ждати ота підступна «стихійна сила», оте негмамовне чорне круччя, яке неймерзеннішими способами прагне будь-що стягти юний пишнотвір українства, аби він не дав сподіваного плоду, аби посічений-порубаний ніколи більше не зріс на рідній землі. Однак саме тепер, попри нечувану потугу ворога, з'являється якась непомітна певність, що зусилля зайд марні, що ані знищити, ані викосити, ані спалити здорове зерно національного живня їм уже не вдасться і ми, як справжні «домовиті хазяї», більше ніколи не дозволимо оскаженілим ординцям товктися на наших, освячених святою кров'ю героїв, полі.

Святослав Пилипчук,
декан філологічного факультету

«На пошану Основника»

Символ єдності, національного та духовного відродження народу, Учитель Церкви, політик, громадський діяч, меценат Митрополит Андрей Шептицький, 150-річний ювілей від дня народження якого ми відзначаємо впродовж року, своїм улюбленим творінням у гуманітарній сфері вважав Національний музей у Львові.

Цьогоріч Національний музей у Львові ім. Андрея Шептицького, одна з найбагатших скарбниць української культури та мистецтва в Україні, що завдячує існуванню своєму фундаторові та багатолітньому Патронові, переростає 110-ту сторінку своєї історії.

Церковний музей, закладений у 1905 р. як приватна фундація Митрополита Шептицького, який у 1913 р. він урочистим актом дарував народові «на славу і в користь майбутності», відіграв непроминяльну роль у справі українського духовно-культурного відродження.

Митрополит Андрей Шептицький спонукав виокремлювати локальні культурні риси й культурні особливості, збирати матеріальні речі та давні свідчення духовно-культурного розвитку Галицької України-Руси, що в майбутньому допомогли б нащадкам зрозуміти національне минуле у світовому контексті й засвоїти необхідний історичний досвід.

За умов бездержавності, аби запобігти перериванню історичних і часових зв'язків спадковості, Кир Андрей поклав на музей місію ланцюга культурної, духовної, інноваційно-творчої, консолідуючої трансмісії. Цю місію Національний музей у Львові виконує впродовж понад столітньої історії.

«На пошану Основника» – виставка Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького (вул. Драгоманова, 42), приурочена до 150-річного ювілею від дня народження свого фундатора. Тематично вона поділяється на три частини: «Рід Митрополита», «Митрополит і Національний музей у Львові», «Митрополит – меценат української культури». Свідчення про важливу історичну постать є своєрідними колажами, що формуються з різних джерел, але зберігають емоційну значущість.

У центрі першої зали – «Святий Юрій Змієборець» роботи Пінзеля. Це модель скульптурної композиції

на фронтоні собору Св. Юра у Львові. Величний Святоюрський ансамбль – спадок, який нам залишили митрополити Атанасій та Лев Шептицькі. У залі – їхні портрети, літургійні ризи, розкішно розшиті золотом і сріблом, антимінси, пам'ятні медалі, рукописи і стародруки, документальні матеріали роду Шептицьких.

Окрім згаданих, рід Шептицьких дав й інших церковних ієрархів: греко-католицького єпископа Варлаама, Атанасія (єпископа Перемишльського), римо-католицького – Єроніма.

Про відомий рід, який упродовж своєї історії стояв на захисті віри й культури українців, давши плеяду найвищих ієрархів Української греко-католицької церкви, фундаторів монастирів і воїнів-захисників, свідчить «Сертифікат шляхетського походження, отримання графського титулу та герба Іоаном Кантієм Ремієм на Шептицях Шептицьким», надані Францом-Йосипом у Відні. А мамине «Генеалогічне дерево графині Софії Фредро» переплітається гілками з генеалогічними деревами європейських монархів.

Заворожує особлива магія чорнобілих родинних світлин Шептицьких-Фредрів, які закарбували миті дитинства та юності майбутнього Першоєрарха. Батьки, дідуся й бабусі, він у сімейному альбомі – в колі родини й друзів.

У цьому розділі виставки також представлені пам'ятки зі збірок Національного музею, пов'язані з періодом єпископства Митрополита Андрея в Станіславоці.

Наступна частина експозиції презентує особистий внесок Митрополита в розвиток Музею і його збірок. Андрей Шептицький, знавець і шанувальник мистецтва, особисто придбав і подарував музею близько десяти тисяч одиниць збереження, серед них: пам'ятки давньоукраїнського мистецтва, рукописи і стародруки, пам'ятки народного мистецтва, архівні матеріали, археологічні знахідки, живопис, ікони тощо.

Професор Іларіон Свенціцький, який майже півстоліття обіймав посаду директора музею, реалізуючи настанови засновника, самовіддано та професійно укомплектовував музейні збірки. Відтак, безцінні твори старовини були врятовані, збережені, вивчені

й нині експонуються в Національному музеї.

Органічну єдність закумульованої енергетики нашої минувшини створюють унікальні рукописи та стародруки, найкращі взірці давньої декоративної тканини разом з українськими іконами. Нині експоновані ікони XVI ст. «Богородиця Одигітрія» і «Спас», сакральні тканини, предмети українського церковного гаптування могли бути спаленими, як і безліч інших культових предметів, що виходили з ужитку, якби не заклик Митрополита до місцевих парохів передавати церковні старожитності до музею і фінансування численних експедицій працівників музею по віддалених кутках нашого краю.

Поруч із традиційними українськими іконами – хрест зі Святої Землі, картини та твори сакрального мистецтва з Італії та Греції, які Митрополит привіз і подарував музею.

Тут представлена широка географія мистецьких творів, скажімо, серед іноземних колекцій – китайські акварелі на рисовому папері невідомого художника. Цінність та окремність рідного набуває особливої ваги в контексті сусідніх культур, відтак на виставці представлені білоруська, російська, південнослов'янська колекції.

Підбірку листів, грамот, дипломів, вітальних адрес, доповнюють стародруки Євангелій та ілюстрованих Біблій. Є тут і Євангеліє з автографом Митрополита Андрея Шептицького та Папи Івана Павла II.

Під впливом харизми Митрополита Андрея Шептицького перебували його сучасники, про що свідчать прижиттєві портрети Першоєрарха та інтерпретація його образу згодом. Це підтверджують представлені художні твори нині відомих українських митців: Івана Труша, Олекси Новаківського, Модеста Сосенка, Олени Кульчицької, Івана Северина й інших. Назви композиційних портретів «Князь Церкви», «Мойсей», «Влада» пензля Олекси Новаківського чи гравюри «Пастир і вовки» Олени Кульчицької, «Подвижники Унії» Михайлини Степанович-Ольшанської, що представлені на експозиції, говорять самі за себе.

Митрополит завжди опікувався творчою долею обдарованих митців, він фінансував художню школу Олекси Новаківського, майстерні Модеста Сосен-

ка та Осипа Куриласа, надавав стипендії молодим українським художникам та фінансував їхнє навчання в мистецьких навчальних закладах Європи.

Про Митрополита як великого мецената української культури розповідає третя частина виставки. Нове українське мистецтво представлене художніми творами різної тематики стипендіатів Митрополита.

В експозицію сакрального й образотворчого мистецтва органічно вплетені зразки народного мистецтва, зокрема гуцульського: натільні хрести і згари з мосяжних хрестиків, порохівниці з оленьчих рогів, шкіряні пояси, сумки, дерев'яні барчики, писанки та кераміка.

І знову переходимо до фотоархівних матеріалів – це широка добірка світлин Митрополита Андрея Шептицького. Цього разу – це його фото на офіційних заходах і неформальних зустрічах,

серед студентів, духівників, місіонерів, під час відпочинку в літній резиденції і під час святкових Богослужінь. Із фотопортретів він посміхається стриманою, сповненою глибокої мудрості усмішкою. Символічною є світлина, на якій закарбована мить, коли Меценат української культури власноруч закладає перший камінь під час зведення нового корпусу музею.

Поміж світлинами – два твори – пейзаж і портрет гуцула пензля Митрополита. Ми пересвідчуємося, що обдарований Божою ласкою Андрей Шептицький був талановитим і успішним у кожній справі. Ми можемо перерахувати все, що він зробив, дбаючи про майбутнє свого народу, але чим довшою є часова дистанція, тим виразніше усвідомлюємо незбагненність феномена Людини.

Анастасія Коник. Фото автора

Володар миру

Пам'яті Володимира Труша

(10.IX 1977 – †31.X 2015)

*Блаженні миротворці,
бо вони синами
Божими стануть.*

...Останній день жовтня видався сонячним. Промені лагідно пестили ще не промерзлу землю, прозорі осінні павутинки приємно лоскотали ніздрі, очі мружилися від яскравого світла. Дихалося легко й солодко. Ніби востаннє.

Дві постаті твердою ходою рухалися осяяним сонцем узліссям. Ішли поруч, нога в ногу: побратими. Від них стелилися посивілою травою довгі тіні: одна більша, друга менша.

Велетень Гектор і його невідступний супутник Артист.

Вони майже завжди ходили разом. Ніби боялися відпустити одне одного, аби товариш ненароком не втрапив у біду.

Знали ціну чоловічій дружбі, що виросла з бойового побратимства.

Тіні злетіли в небо, наче сполохані птахи, розприскалися пекельним вогнем – і важко впали на багрянну траву, щоб ніколи більше не випростатися.

Чорною смугою лягли на серця, щоб залишити досмертний незагоєний слід.

Кривавий слід.

31 жовтня 2015 року в лісі під Авдіївкою, поруч із об'їзною дорогою Донецька, окупованого рашистами, на ворожому мінно-вибуховому пристрої підірвалися двоє офіцерів Збройних сил України: капітан Віталій Кравченко (бойове псевдо Гектор), заступник командира 2-го механізованого батальйону 53-ї окремої механізованої бригади (ОМБр), та його побратим капітан Володимир Труш (псевдо Артист), в.о. командира роти цього-таки батальйону. Вони товаришували з часів спільної служби в 24-й ОМБр, де Гектор був командиром роти, Артист – його заступником із роботи з особовим складом.

Львів'янин Володимир Труш (родом із Нового Роздолу) загинув на місці. Його товариш помер дорогою до лікарні.

10 вересня Володі виповнилося 38 років. У нього залишилися дружина і двоє синів, десяти і трьох років.

Старший викладач факультету культури і мистецтв Франкового університету (звідси і його «творчий» позивний «Артист» – себто людина мистецтва), він був мобілізований у лютому цього року. Отримавши повістку в лютому, не вагаючись, поїхав у військкомат, сливе блискавично пройшов медогляд – і проміняв костюм та краватку університетського викладача на армійський однострій. У короткий

час підвищував військову кваліфікацію в Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, де в студентські роки проходив вишкіл як офіцер-виховник. А наприкінці березня вирушив у так звану «зону АТО». Спершу ніс службу в Гірському на Луганщині, а згодом разом зі своєю частиною був скерований на передову – в рубіжну Авдіївку, що межує з окружною дорогою Донецька, – всього за кілька кілометрів від славетного, дощенту знищеного аеропорту...

Віталій був на рік старшим. Кадровий військовий родом із м. Буринь, що на Сумщині, випускник Київського інституту сухопутних військ, на початку 2000-х він був миротворцем у Косово. Здобувши бойовий досвід, згодом служив у військовій частині в Раві-Руській, а після звільнення з лав ЗСУ залишився там працювати на шпалопробочувальному заводі. Звідти добровольцем пішов на фронт під час мобілізації в серпні 2014-го, після передчасної смерті дружини. Спочатку служив у 4-му батальйоні 24-ї ОМБр. Був командиром роти, яка восени минулого року тривалий час обороняла 31-й і 29-й блокпости на Бахмутській трасі на Луганщині (зокрема, протягом 70 днів утримувала зайняту стратегічну висоту біля села Кримського). У вересні 2015-го, після року служби, відмовився від демобілізації і вирішив залишитися на фронті ще на півроку.

Побратими кажуть: не хотів кидати напризволяще своїх товаришів і підлеглих... Чувся відповідальним за них, як справжній командир. Інакше не міг...

Точніше, вони – побратими в житті й смерті – інакше не могли.

Так були виховані.

Таким був їхній вибір.

Чесний, мужній, свідомий.

Один на двох.

Як і смерть.

1 листопада 2015 року, наступного дня після загибелі побратимів зі Львівщини під Авдіївкою, речник Адміністрації Президента з питань АТО, полковник Олександр Мотузаник, повідомив на брифінгу, що попередня доба в зоні конфлікту минула без втрат.

...

«Без втрат».

Без порушення «мінських домовленостей».

Під час так званого «перемір'я».

Трагічно обірвалось життя двох воїнів, друзів, батьків, чоловіків, патріотів.

Ця страшна звістка миттю облетіла Україну, обізвалася гострим німим болем – і кулею понеслась за її межі.

Поцілила в саме серце.

Точніше, наскрізь прошила багато сердець, зоставивши в них рани, які ніколи не загояться.

Бо пам'ять про Артиста й Гектора, Гектора й Артиста житиме в них довіку.

Болюча пам'ять.

Світла пам'ять.

Вічна пам'ять.

У кожного свій рахунок у цій війні.

Неоголошений, «гібридний», підступний. Війні, яку й досі здебільшого воліють соромливо йменувати «антитерористичною операцією». Якщо так, – то це, мабуть, найдовша і найкривавіша антитерористична операція в історії людства. Адже чисельність її жертв уже давно вимірюється тисячами... Та ще саме той випадок, коли ці страхітливі цифри – не бездушна статистика, а болючий нервовий вузол особистих втрат, родинних трагедій, життєвих катастроф.

Обличчя кожного в довжелезній шерензі загиблих на цій війні не зливається з іншими в присмерковому тумані забуття, а навпаки, проступає чіткими індивідуальними рисами, немовби вирізьблене з мармуру.

Одне з цих облич аж надто впізнаване для академічної спільноти Львівського університету.

Усі ми добре пам'ятаємо ці добрі очі, що скромну, аж ніби сором'язливу усмішку, цю неквапливу, але впевнену ходу свого колеги, товариша, друга...

І з подивом упізнавали його зовсім не маєстатичну постать ув образі харизматичного козака-характерника з усіма його необхідними зовнішніми атрибутами: козацьким чубом, козацькими вусами, козацькою люлькою. Тільки що з автоматом замість шаблюки та в камуфляжі замість шароварів.

Невже це наш Володя, яким ми його знали?... Чи не знали?...

Так, це таки Він – наш Володя. Володи-мир, Володар Миру, в імені якого було закладене прагнення врівноваженої гармонії зі світом та внутрішнього спокою. І Воїн Світла, Воїн Добра з крицевим козацьким характером і козацькою ж таки волелюбністю, якої ми часто-густо не помічали за його добродушним поглядом на світ.

Ім'я Володимира Труша стало першим – і, дай Боже, щоб останнім! – з науково-педагогічного складу Львівського національного університету імені Івана Франка у мартирологу жертв Російсько-української війни 2014–2015 рр.

Зі Львівським університетом Володя пов'язав свою долю ще 1994 року, коли вступив на підготовче відділення, щоб наступного, 1995-го, поповнити шеріг студентів-першокурсників філологічного факультету.

Спершу, як сам зізнавався, хотів стати священиком, та зрештою обрав інший шлях служіння – українському Слову. Для нього воно завжди було сакральним, і в цьому благоговійному ставленні до рідної мови як до багатоцінної Свящини не було й дрібки фальшивого пафосу чи кон'юктурного позерства.

Українська мова для Володимира Труша – це не тільки мова предків, материнської колицкової та батьківських заповітів, та й не тільки предмет наукових філологічних студій. Це головний атрибут нації, її найдорожчий скарб, дім буття і духовна зброя.

Наскільки важливим для нього було мовне питання, можна пересвідчитися, переглянувши його дописи на персональній сторінці в соціальній мережі Facebook, передусім написані вже в час перебування в зоні воєнних дій. Більшість із них стосується саме рідної мови як неодмінної умови самостійного державного буття:

«Бійці «Дніпра-1» сіли за парти, щоб удосконалити свою українську мову»

«Українська мова вважається однією з найкращих для освідчень.»

«До 1654 року, до початку «братніх» відносин з Росією, 100 українців розмовляли українською мовою.»

«Якою мовою виховаєш дитину, таку країну вона і буде любити.»

«Українець, поважай себе! Розмовляй українською!»

«Раби – це нація, котра не має слова.... Цураєшся рідної мови? Вітаємо! Ти раб!»

«Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає»

«Вимагаємо українізації інформаційного простору України!!!»

Його це цікавило, турбувало, хвилювало... Навіть більше, ніж побутові незручності фронтового життя чи злободенні політичні новини.

Він жив українським словом, у ньому і для нього. І заслуга в цьому не тільки високої львівської філологічної школи з її багатими традиціями, а й передусім родинного виховання. Тож окрема дяка його батькам, які виховали свого сина таким.

Володя не був ученим-лінгвістом (натомість його дружина Олена – український мовознавець, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови нашого Університету). Проте для утвердження авторитету рідного слова зробив чимало, особливо вже в час служби в ЗСУ. Його побратими шанобливо згадують, що капітан Труш завжди розмовляв винятково державною мовою, причому суворе дотримання всіх її літературних норм і без диплома видавало в ньому філолога. Він доброзичливо поправляв мовні огріхи інших і терпляче допомагав опанувати українську тим, хто нею недостатньо володів. Своїм пієтетом до Слова огрівав серця інших. І ніколи не шкодував того слова – доброго, щирого, чесного, – щоб підтримати тих, хто цього потребував.

Він був щедрим на любов – не декларативну, а діяльну. І йому відповідали взаємністю – студенти, колеги-викладачі, співробітники різних допоміжних відділів і служб... Всюди його знали і всюди йому раділи. Він любив – і його любили. Був швидкий на допомогу і не чекав прохань: достатньо було бачити потребу в ній. І Володя завжди був першим, коли хтось такої підтримки потребував. Натомість сам майже ніколи не просив про бодай якусь допомогу – навіть вирушаючи на війну. Хіба що не для себе...

З такою ж повагою, як до рідного слова, він ставився до національних традицій. Недарма багато хто з бойових товаришів згадує, як ревно й дбайливо Володя готувався до відзначення Великодня за українськими звичаями – і не тільки сам, а й інших ангажував. Лагодили кошики, вдягали вишиванки під камуфляж, ішли до церкви, – щоб усе було, «як удома»...

І справа ця святочна мала для нього далеко не формально-ритуальне значення. Пильнувати прадідівських християнських обрядів було для Володі так само органічним, як дихати. Ходити до церкви, причащатися, сповідатися, колядувати на Різдво, святити паску на Великдень – усе це означало для нього бути українцем. Ні, не з великої літери – просто українцем: щирим і справжнім, як хліб і вода.

Так само щирим і справжнім був його патріотизм: не фразеологічно-гасловий, а практично-дієвий.

Тому й не стояв він перед дилемою: їхати на Схід виконувати свій військовий обов'язок, захищаючи Українську державу зі зброєю в руках, чи якось уникнути цього, сховавшись від ризиків і небезпек. Знаю: не вагався жодної миті. Мав чимало нагод і можливостей залишитися в зоні «мирного» життя, але не скористався жодною з них.

Уже поїхавши в «зону АТО», він умів тримати в добрій напрузі й організовувати до шляхетних справ своїх друзів і колег, які залишалися тут, по цей бік війни, – то до придбання автомобіля для їхньої частини, то до передачі українських книг для тамтешніх шкільних бібліотек від українських вояків.

– Друже Труше, які книги?! Кому вони там потрібні? Хто їх там читатиме? Там же війна! – питали його, дивуючись такому незвичному проханню.

– Читатимуть. І наші воїни, і місцеві українці, які десятиліттями тут не бачили книжки рідною мовою, – твердо відповідав Володя і гірко підсумовував: – Звідки ж тут візьметься Україна, як навіть у шкільних бібліотеках годі відшукати сучасну українську книгу?

Йому вірили. І збирали книги (у тім числі чималий стос передала й Наукова бібліотека нашого Університету). І надсилали туди, «на війну», адресуючи: «Капітану Трушеві. До запитання». А він ніс їх до тамтешніх шкіл. Дарував бібліотекам. Говорив із місцевими учнями та вчителями, переконуючи, наскільки важлива українська книга – для української молоді й Української держави. При цьому так характерно поєднуючи «фірмово трушівські» м'якість і твердість: м'який, доброзичливий тон – і тверді національні переконання.

Він не соромився й не втомлювався дякувати за допомогу – не лише від себе особисто, а передусім від своїх соратників:

«Друзі! Шалено вдячний усім Вам за підтримку. Окрема подяка від побратимів моєї роти. Вони справжні герої. Вистояли під шквальним вогнем артилерії та безперервними атаками під Кримським 70 діб навіть після того, коли інші підрозділи з флангів і в тилу після перших обстрілів відступили. 4 двохсотих і більше 20 трьохсотих. 3-є з психічними розладами. Артобстріли – від 2000 до 4000 на тиждень. Дякую долі, що дарувала можливість бути у такому колективі. ...Вибачте за довгий монолог. Ще раз дуже дякую!»

Дякував. І тішився, що праця його – там, на Сході – була не даремною.

Розповідав журналістам: «Приємно, що тут, на Сході, люди змінюються. Вони починають розуміти, що таке Україна, що таке Батьківщина. І надзвичайно приємно, коли проїжджаєш у населених пунктах, і вибігають маленькі дітки, щиро махають руками і викикують: «Слава Україні!»

– Героям слава! – відповідали ми радісно на ці Володині теплі слова, – ще не до кінця усвідомлюючи, яким саме героям.

21 рік – із 38 літ свого земного життя – Володимир Труш був нерозривно пов'язаний з alma mater. Це його єдине місце праці, другий дім і творча лабораторія.

Закінчивши 2000 року філологічний факультет і здобувши диплом викладача української мови та літератури, вступив до аспірантури. Темою своїх наукових зацікавлень обрав бібліографічну спадщину Іларіона Свенціцького. Працював над нею наполегливо, проте не зміг уникнути виконання складних і здебільшого невдячних адміністративних обов'язків.

Окрім сумлінної праці на кафедрі бібліотекознавства і бібліографії, на якій пройшов шлях від старшого лаборанта – до старшого викладача,

Володимир Труш у 2001–2002 роках перебував на посаді заступника декана філологічного факультету, а в 2003–2006 – заступника декана факультету культури і мистецтв. Розбудовував організаційну структуру та матеріально-технічну базу факультету, відповідав за процедуру ліцензування нововідкритих напрямів та спеціальностей, вирішував цілий спектр питань – від господарських до навчально-виховних. Як член Видавничої ради, готував матеріали про факультет до Енциклопедії Львівського університету.

Без перебільшення, його внесок у становлення наймолодшого (на той час) підрозділу Університету годі переоцінити. Водночас він ніколи тим не хвалився й ні на що не скаржився. Щойно виникала так потреба – без жодного зігнання чи нарікання брався за найскладнішу чи наймаруднішу роботу. Не шкодуючи власних сил і часу, щедро тратив їх на користь Університету, не чекаючи винагороди чи спеціального заохочення.

Як справжній чоловік, він добре знав слово «треба». Треба, попри цілоденну втому, сісти за кермо, щоб терміново відвезти якісь важливі документи до Києва чи Івано-Франківська? Володя їхав. Треба повести студентів до музею чи театру? Володя вів. Треба принести з дому пачку паперу, бо на кафедрі закінчився? Володя ніс.

Був безвідмовний, бо почуття обов'язку ставив вище за власні інтереси.

Таким став і воїном, офіцером, командиром. До обов'язків заступника

командира роти з роботи з особовим складом ставився не формально, а відповідально, з усім серцем дбаючи про своїх підопічних, розділяючи їхні тривоги і радощі, переймаючись прикроями й недоліками. Ненавидів матюки, нехлюйство та пияцтво. Боровся з ними, як тільки міг. Прикметний епізод: коли капітану Трушеві набридло, що деякі недисципліновані солдати його роти зловживають оковитою, він просто прийшов до одного з таких «генделіків», де вони зазвичай «затарювалися», і спокійно промовив: «Ще раз дізнаюся, що ви продаєте горілку солдатам, – і вашого магазину не буде». І поклав на прилавок кільце від гранати...

У цьому вчинку – весь Труш: рішучий і спокійний.

Уся його чоловіча натура – людини слова й людини вчинку.

Людини обов'язку.

Закономірно, що особливою сторінкою в житті Володі стала Революція Гідності. Уперше на Майдан ми поїхали разом, обурені брутальним побиттям студентів (у тім числі й нашого Університету) вночі 30 листопада 2013 року. Цього дня Труші в колі друзів відзначали родинне свято (а такі події в їхній сім'ї завжди шанували і ревно пильнували!), проте, почувши моторошні новини зі столиці, Володя, ні хвилиночки не вагаючись, прямо з-за святкового столу рушив до Києва разом із кількома товаришами. Багато хто тоді не наважився, міркуючи про наслідки, а він – поїхав, хоча ще не розвіявся димок із задутих свічок на

Миру, доброту, знаєди!
На добру пам'ять!
Артист (Володимир Труш)
Не ми обираємо героїв за Батьківщину – вона обирає нас. А обравши, вишарпує від нас не лише кашу, а й життя, а ще і найдорожчих людей.

торті. Хто ж знав, як невдовзі запах не нам іншим димом: «Горіла шина, палала...»

Пам'ятаю, яке враження справила на нього атмосфера Майдану. Його завше теплі очі палали особливим вогнем, а добре серце співало в унісон із тисячами інших українських сердець. Недарма саме Володимир Труш став представником факультету культури і мистецтв у страйковому комітеті Університету під час Революції Гідності.

Пригадую, після чергового нічного чергування на Майдані, ми змушені були поїхати до Львова, де чекали нагальні не вирішені робочі й родинні питання, щоб незабаром повернутися знову до революційного Києва. А Володя все відкладав хвилиночку від'їзду: «Чекай, ще один раз гімн проспівасмо – і тоді...» (на початку кожної години весь Майдан багатоголосним хором виконував «Ще не вмерла України ні слава, ні воля...»). І ми співали. Потім носили дрова, грілися біля багаття, пили гарячий чай із рук волонтерок з осяйними очима ангелів, їли козацький куліш із пластикових шкляночок... Минала година, друга, третя, а Труш усе не міг ніяк розпрощатися з Майданом.

Мабуть, так і не розпрощався.

Майдан не просто взяв його за живе (як більшість із нас) – він проникнув у його нутро, жив у ньому відтоді й назавжди, як органічна частка його української душі.

Потім були й інші поїздки, й інші цікаві епізоди. Проте найбільше вкарбувалося в пам'ять гірке відчуття безвинної провини за те, що його (і нас обох) не було на Майдані в найстрашніші моменти лютого 2014 року, коли одна за одною відлітали до раю душі героїв Небесної сотні...

Думаю, Володя так і не міг собі пробачити, що тоді не зміг бути там, де вважав за потрібне. Не останньою чергою, саме тому й без найменших сумнівів рушив на український Схід – такий близький і такий далекий, такий рідний і такий чужий...

Іхав козак на війноньку,
Сказав: «Прощай, дівчинонько,
Прощай, дівчино, чорнобривая,
Іду в чужую стороненьку.

Дай же, дівчино, хустину,
Може, я в бою загину,
Темної ночі накриють очі, –
Легше в могилі спочинув».

Дала дівчина хустину,
Козак у бою загинув,
Темної ночі накрили очі, –
Вже він в могилі спочинув.

Наділений найкращими рисами українського національного характеру – врівноваженістю, погідністю, господаровитістю, гостинністю, м'яким, доброзичливим гумором – він був створений для довгого, щасливого й розважливого життя, повного чесного труду й тихих сімейних радощів. «Многая літа!» – радо виспівував зі своєю дружиною та маленькими синами при святочних okazіях, у колі друзів, за щедрим столом...

Був створений для миру, та загинув на війні. Задля того, щоб мир запанував на його рідній землі.

Воїн-миротворець (як і його побратим у вічності – Гектор).

Володар Миру.

«Ми не обираємо боротьбу за Батьківщину, вона обирає нас. А обравши, примушує віддати не лише власне життя, вона потребує життя найдорожчих людей».

Ці слова з історичного роману Юрія Сороки «Іван Богун» (2010) Володимир Труш обрав гаслом свого життя. Саме їх він написав на державному прапорі України – як послання до нас усіх, нині суших і ще ненароджених. Такі прапори, як коштовну реліквію, не раз дарував тим, із ким зрідила його війна. І завжди з цим-таки власноручним написом.

Страшну пророчість цих слів ми збагнули лише тепер. Сьогодні вони звучать для нас, як заповіт.

Пам'ятаймо жадливу ціну, яку було заплачено за це кредо.

...Того скорботного дня, коли Львівський національний університет імені Івана Франка (разом із родиною, друзями, земляками, військовими товаришами, численною міською громадою) прощався зі своїм студентом, випускником, аспірантом, працівником, над величною спорудою головного корпусу лунало скорботне «Плине кача по тисині...».

Цього разу – для нього.

Над домовиною свого батька-героя його 10-річний старший син прийняв із рук його бойових побратимів козацьку шаблю, як символ лицарської доблесті й честі, як найдорожчий скарб.

Не забудьмо цих дитячих сліз, цих судомно стиснених вуст, цієї козацької шаблі у ще тонких, але вже по-чоловічому міцних хлоп'ячих пальцях.

Хай у пам'ять кожного з нас вкарбується образ цього мужнього, не по літах дорослого хлопчика. Його хороброго, самовідданого батька – з лагідною усмішкою на вустах і дитячою щирістю в очах.

Не забудьмо.

І не пробачмо.

Ніхто не в змозі оскаржити чи тим паче скасувати жорстокий присуд долі.

Від нас залежить лише, щоб пам'ять про героїв була справді вічною.

Бо ніхто не вмирає даремно.

Кожна смерть на цій війні – для нашої перемоги.

Ніхто не любить даремно.

Кожна любов на цій війні – для нашої перемоги.

У нас ніхто не відбере нашої любові – і нашого болю.

Бо лише тепер ми по-справжньому зрозуміли, що любов – це коли болить.

У нас неймовірно багато любові та болю.

І саме тому ми переможемо в цій війні.

Одразу після отримання страшної звістки ми почули по радію пісню «Добряк» Кузьми Скрябіна, якого, між іншим, Володя дуже любив і який також до болю передчасно покинув цей світ:

Він ціле життя посміхався
Широко до всіх навкруги,
Позичав їм останні гроші,
А сам не просив взаيمي...
В його домі не було дверей
І заходили всі, хто хотів,
Пригощав він усім, чим мав,
Відмовляти він не вмів...
Він дивився очима дитини,
Як гасне навколо цей світ,
Він хотів, щоби це зупинилось,
Та крім нього, ніхто не хотів...

Я слухав і думав: це ж про нього, про Володю.

Саме таким він і був. Це можуть підтвердити всі, хто його знав.

Він залишався добрим навіть у найжорстокіші і найскладніші моменти життя.

У війні та мирі.

І дивився очима дитини.

Погляньмо у них іще раз.

Він дивиться на нас – ні, навіть не з небес; це було б надто романтично-метафорично, а війна – найкращий лік від дешевих метафор.

Він спалює своїм ясним і добрим поглядом – зсередини кожного з нас.

Чи запалює?

Не відведімо очей.

Ми побачимо там власну совість, власну віру і власне майбутнє.

І нашу Перемогу.

Слава Україні!

Героєм слава!

Ми тепер точно знаємо, яким саме Героєм.

Богдан Тихолоз,
доцент кафедри теорії і практики журналістики

Італійський «прорив» Шевченка

Giovanna Brogi, Oxana Pachlovska.
Taras Ševčenko. Dalle carceri zariste al
Pantheon ucraino. Firenze: Le Monnier
Università, 2015. – 330 p.

Шевченківський 2014-й ювілейний рік, без сумніву, суттєво підвищив інтерес до України в світі. Але сталося це насамперед через Революцію Гідності, російську агресію, анексію Криму й криваву війну на Донбасі. Зрозуміло, що в знекровленої держави лишалось вкрай мало сил і можливостей на те, щоб нарощувати ще й свою культурну присутність по різних європах і америках.

А відтак, будьмо відверті: кліше про «світову велич Шевченка» досі лишається більше нашою мрією, аніж реальністю. Численні пам'ятники «Українському Барду» по світових столицях було споруджено здебільшого самовідданими зусиллями діаспори, і вони не потягнули за собою появи Шевченкових текстів бодай в університетських курсах світової літератури. Малою втіхою для нас є те, що й вірші двох інших поетів «великої слов'янської тріади» – Міцкевича та Пушкіна – також мало кому відомі на Заході поза кафедрами полоністики чи русистики. Адже такі кафедри, принаймні, існують у майже всіх провідних університетах. А ось зарубіжні кафедри українстики на всіх континентах можна поки що полічити на пальцях двох рук...

Водночас не можна очікувати, що Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, М. Коцюбинський, інші наші класики стануть колись фактом чужих культур без добрих сучасних перекладів. А тут становище – гнітюче. Трохи кращ,

звісно, справи в англомовному світі (попрацювали й діаспорні установи, й академічні осередки в Гарварді, Едмонтоні й інших університетських центрах). Традиційний інтерес до України зберігається в сусідній Польщі. А ось, скажімо, в Італії, на території якої розташовано найбільшу кількість об'єктів зі списку Світової культурної спадщини ЮНЕСКО, Шевченко досі залишався практично невідомим. Адже талановиті спроби перекладів, виконані 90 років тому українською журналісткою Младою Липовецькою разом з італійським письменником Чезаре Меано, давно стали бібліографічною рідкістю... Та й, зрозуміло, переклади (як, до речі, й словники, брак яких – частина цієї проблеми з перекладами) потребують постійного оновлення, осучаснення – і не лише стилістичного, а й інтерпретаційного, зважаючи зокрема й

на тектонічні трансформації України та загалом Сходу Європи в ці останні чверть століття.

Тому подією без перебільшення величезної ваги стала цього року поява в престижному італійському видавництві «Le Monnier» (група «Mondadori») книги відомого славіста, іноземного члена НАН України, професора Міланського університету Джованні Броджі й професора Римського університету «Ла Сапієнца» Оксани Пахльовської «Тарас Шевченко. Від царських казематів до українського Пантеону».

Цю книжку задумано як своєрідний «вступ до Шевченка» для широкого спектру фахівців, але також і просто для читачів, які досі не знали майже нічого про поета або ж мали «приблизне» про нього уявлення, часто, між іншим, спотворене російсько-радянськими джерелами. Книжка містить розгорнуту передмову й довідкові матеріали на понад 100 сторінок, репродукції з 16 найхарактерніших картин, гравюр і рисунків Шевченка, двомовний (український текст розрахований на славістів, які володіють хоча б російською чи польською) вибір найважливіших, з погляду авторів, поезій, до якого потрапили 28 віршів і 5 поем – «Сон», «Кавказ», «Великий Лях», «Царі», «Неофіти».

Цей вибір може здатися нам дещо незвичним. Адже тут немає жодного тексту, написаного до 1844 року. Немає «Причинної», «Катерини» та решти поезій «Кобзаря» 1840 року. Немає «Гайдамаків». Немає всіх тих «реве та стогне» і «кохайтеся, чорнобриві», таких любих нашому українському серцю, закарбованих у ньому на рівні генетичного коду.

Натомість наголос зроблено на віршах «Грьох літ», на поезіях, написаних під час заслання й після повернення з нього. Тобто на текстах цілком зрілого Шевченка, який уже «перехворів» на романтичні молодечі ілюзії. І такий вибір можна тільки схвалити, адже йдеться про потребу не просто дати читачеві

«невідому екзотику», але й показати цьому читачеві, що йдеться про поета, анітрохи не меншого за масштабом від знайомого йому зі шкільної лави Леопарді та інших велетів бурхливої доби європейського Романтизму.

Переклади зроблено «майже без рим» – вони є тільки там, де, певно, з'явилися самі собою, підказані евфонією італійської мови. Не прагнули перекладачі й відтворити точно ритміку Шевченка – хоч у багатьох випадках це було б можливо: адже значна частина Шевченкових текстів написана не ямбами і хорейми, яких слабічна італійська поезія не знає, а саме силабічним «коломиївковим» віршем (рядками по 8 і по 6 складів). Але таке сліпе «перенесення» ритміки Шевченка в іншу мову з її латинським корінням та багатовірковими версифікаційними традиціями неминуче змістило б для італійського читача тональність поезій до дитячих пісенок («серйозні» поезії в італійській традиції писали здебільшого 11-складовими рядками).

Відтак «садок вишневий коло хаги» став у перекладі «giardino di ciliegi attorno a casa» – без жодних смислових втрат, але з наблизненням тональності звучання до ліричних шедеврів уже згаданого Леопарді – Шевченкового сучасника. А так маємо більше шансів, що читач-італієць сприйме ці ідилічні рядки, за якими незбагненно прозирають грати (вірші написані 1847 року в тюремному казематі!) як щось своє, рідне.

А перші рядки написаного на Кос-Аралі вірша «Г.З.» («Ганні Закревській») «Немає гірше, як в неволі / Про волю згадувать» перекладено з прямим записанням знаменитого дантового «maggior dolore» («більшого горя»). Адже – ми про це часто забуваємо! – у Шевченка ці рядки є парافразом відомих слів Франчески з V Пісні «Пекла»: «Гіршого немає, / як згадувать щасливу давню днину / у злигоднях...» (через чотири роки український поет у листі до московського приятеля, історика

Осипа Бодяньського ще раз процитує ці рядки – вже з прямим посиланням на велике першоджерело). І такі «мітки» італійських впливів, дбайливо позначені авторками, безумовно посилюють книгу.

Звичайно, ця одна книжка не змінить радикально несприятливої поки для нас культурної ситуації на Апеннінському півострові, де симпатію до росіян у серця освічених інтелектуалів вкладає з текстами Толстого, Достоевського, і Гоголя, якого тут теж вважають виключно росіянином (тому важливо, що аналітичну передмову до рецензованої книги завершує великий розділ «Шевченко і Гоголь: асиметричний діалог»). Але реалізація подальших планів авторок (серед яких – італійське видання О. Кобилянської, М. Коцюбинського, Лесі Українки, окремих сучасних письменників) збільшить шанси на те, що в майбутньому освічені італійці сприятимуть українцям як нації, що уславила не лише дбайливими й сумлінними хатніми робітницями й доглядачками, але й авторами, які зробили гідний внесок у скарбницю світової літератури.

І насамкінець. Рецензовану книгу було видано виключно за сприяння Італійського культурного інституту в Києві. Але якщо українська держава перейде таки колись до системного просування своєї культурної присутності у світі, то частиною такої стратегії неминуче мала б стати не лише підтримка односторонніх культурницьких акцій, але й сприяння появи корпусу перекладів найголовніших текстів української літератури всіма найважливішими європейськими мовами. Якщо й справді плануємо «повернення» до Європи, то інтелектуальна інтеграція в європейську культуру кращими нашими творами – найбільш придатний для цього шлях.

Максим Стріха,
доктор фізико-математичних наук, письменник

Будівничий міцних міжкультурних мостів між народами

Бернгард Штільфрід (17.11.1925 – 26.11.2011) народився в Відні в родині аристократів, де високо шанували морально-культурні цінності. Юнацька мрія пізнати культурне розмаїття світу привела його в Сорбонну, де він студіював історію та французьку мову, бо був переконаний у тому, що засвоєння культурних цінностей всього людства неможливе без знання історії та чужоземних мов. Подальші студії проходили у Віденському університеті, де цікавився етнологією та історією. Згодом Бернгард Штільфрід розширював коло своїх інтересів і знань у США, в університеті св. Павла (Міннесота), де здобув звання бакалавра політичних наук. Завершив освіту (1951-1953) у Віденському університеті й отримав здобуває ступінь доктора наук.

Після нетривалої роботи в ВВС (1953-1958) Міністерство закордонних справ Австрії звернуло увагу на молодого вченого, досконалого знавця трьох світових мов і призначило його на посаду австрійського культурного аташе на Близькому Сході. У Стамбулі, Тегерані і Каїрі він створив Австрійські центри розвитку освіти, науки та культури.

Сцена культурної діяльності доктора Бернгарда Штільфріда на службі взаєморозуміння між народами щораз розширювалася. 10 років (1975-1985) працював директором Австрійського культурного інституту у Великобританії. За заслуги в розвитку австрійсько-англійської співпраці отримав звання почесного члена Лондонського університету.

Коли наприкінці 80-х рр. ХХ ст. назріли епохальні зміни, доктор Бернгард Штільфрід повернувся на дипломатичну роботу, і як досвідченого дипломата його призначили на посаду генерального директора (1991 – 1995) відділу культурної політики з країнами Центральної і Східної Європи.

На заслуженому відпочинку Бернгард Штільфрід продовжив невтомно працювати, керуючи на громадських засадах OEAD, здобувати діяльності якої й досі відчутні в багатьох країнах світу.

Що давало наснагу, радість, любов до рідного, повагу й толерантність до іншого цієї унікальної особистості? На мою думку, це традиція – сила, яка дає стабільність, незмінність життєвої позиції і зберігає пам'ять.

Бернгард Штільфрід – австрієць без зовнішнього вип'ячування, але в цій якості він – безкомпромісний син своєї батьківщини. І врешті Бернгард Штільфрід – глибоко віруюча людина, християнин, який добре знав християнські заповіді і закони. Як голова роду разом із дружиною Вірою Штільфрід, батьки якої загинули в ГУЛАГу, виховував дітей і онуків у правді й любові. Дружина була його порадицею та соратником в усіх задумах і починаннях, особливо коли йшлося про Україну, яку покинула в дитячому віці, але образ якої мав для неї незбагненну місткість. Я мала велике щастя пізнати, спілкуватись і співпрацювати з цією шляхетною родиною.

Вперше відвідавши Україну в 1990 р., доктор Бернгард Штільфрід вивчав можливості австрійсько-української співпраці. Він обирав шлях через Слово, синонімом до якого є «Австрійська бібліотека».

У 1992 р. «Австрійську бібліотеку» було засновано у Львові та Чернівцях, згодом – у Києві, Харкові, Дрогобичі. Маючи величезний досвід міжкультурної, міжетнічної дипломатичної діяльності, Бернгард Штільфрід розумів, що найважливішим чинником національної ідентифікації є мова і національна пам'ять. Австрійські міністерства освіти, науки і культури, Інститут германістики Віденського університету та багатьох інших культурно-освітніх інституцій, серед них і OEAD, на чолі з виконавчим директором Бернгардом Штільфрідом, 1998 року стали ініціаторами й організаторами у Відні найактуальнішої конференції «Мова – мости через кордони». Конференція мала на меті визначити статус і місце національної мови як іноземної в Центральній, Східній і Південній Європі, виробити спільну концепцію співпраці між трьома центрами німецької мови – Німеччиною, Австрією та Швейцарією відповідно до вимог і потреб часу.

Для України, як і для інших пострадянських європейських країн, питання мови було і залишається вкрай важливим. На конференції йшлося саме про збереження мовного й культурного розмаїття, наголошували на потребі вивчення чужоземних мов для взаєморозуміння в єдиному європейському домі.

Заснована у 1992 р. «Австрійська бібліотека» під особистою увагою доктора Бернгарда Штільфріда стала тим мостом, який вів до

розуміння й осмислення нашого спільного минулого.

Фонд «Австрійської бібліотеки», подарований австрійським міністерством освіти і культури, постійно поповнювався новими надходженнями й сприяв науковим дослідженням істориків, філософів, філологів, а також рецепції художніх творів, колись заборонених і недоступних нам письменників.

Слід відзначити плідну та висококваліфіковану роботу українських перекладачів з німецької мови і навпаки (Т. Гаврилів, Ю. Прохасько, Н. Іванчук, В. Кам'янець та ін.). За підтримки Академічної служби на кафедрі міжкультурної комунікації і перекладу під керівництвом А. Паставської виконано три проекти: «Була собі Галичина» (2012), «Хай це буде любов» (2014), «Галичина з великої війни» (2014) приурочені до 100-ліття Першої світової війни. Вони презентують оригінальні тексти галицьких українських і німецькомовних письменників і в їх українських чи німецьких перекладах про життя, любов і страждання полікультурного галицького народу в його спільному минулому.

Згадаймо й перший міжкафедральний навчально-методичний посібник, укладачем якого є В. Качмар і М. Смолий на основі німецькомовних архівних документів з історії Львівського університету, які охоплюють період з кінця XVIII до початку XX ст.

Бернгард Штільфрід вважав справою честі повернути у свідомість українського й австрійського народів пам'ять про доленосні події та визначні особистості спільного минулого. Разом з українською діаспорою у Відні, за підтримки австрійського уряду, йому вдалося багато реалізувати ще за життя як в Австрії, так і в Україні.

Його справу сьогодні успішно продовжують учні та послідовники, серед яких – компетентний керівник академічної служби обміну Австрійської кооперації п. Андреас Ванінгер.

Не залишилась поза увагою Бернгарда Штільфріда і шкільна освіта та місце німецької мови в українських освітніх закладах. Він мріяв про білінгвальну школу, в якій би викладали не лише предмети німецькою, а й відроджували і прищеплювали християнські цінності. До слова, такі школи успішно працюють в Словенії, Чехії, Угорщині. У такі школи доктор Бернгард Штільфрід запросив і делегацію зі Львова на чолі з міським керівником відділу освіти.

Ідея білінгвальної школи у Львові обговорювалась в українському посольстві в Австрії з українською діаспорою. Після подолання неймовірних труднощів таки вдалося реалі-

зувати задум нової школи. Учні приватного греко-католицького ліцею імені Клементія Шептицького, де ця ідея була реалізована, отримали можливість знайти нових друзів, спілкуватися з ними німецькою мовою.

Курси німецької мови, академічні обміни викликають похвалений інтерес до німецької мови і мотивують до її вивчення.

Асоціація українських германістів, що у 1995 р. стала членом Міжнародної спілки, вдячна Австрійській спілці вчителів іноземної мови як іноземної за всебічну підтримку і тривалу 20-річну співпрацю. Саме Австрійська спілка мала визначальний вплив на формування мовної політики у міжнародній співпраці.

Своєю чергою, Австрійська кооперація на чолі з доктором Бернгардом Штільфрідом, дала можливість українським ученим, перекладачам, аспірантам і студентам працювати в бібліотеках Відня, вивчати архіви, працювати над дисертаціями, удосконалювати знання німецької мови і країнознавства. Міцна рука підтримки доктора Бернгарда Штільфріда залишила глибокий слід у нашій країні.

За вагомий внесок у розвиток міжкультурної співпраці між Австрією і Україною Президент України у 2000 році вручив доктору Бернгарду Штільфріді Орден «За заслуги» III ступеня.

Доктор Бернгард Штільфрід часто чув за службених слова подяки за його добрі справи, але не любив хвалебної риторики.

Замилуваний у рідний край своєї дружини, він цінував в Україні самотній європейський дух і сприяв українцям у реалізації своїх можливостей.

Він жив, щоб працювати, робив те, що було близьке його серцю, не суперечило його моральним і громадським засадам. Він був щасливою людиною, яка прожила цікаве, багатогранне життя, наповнене добром і правдою, вірою та любов'ю.

Він любив Україну і українців. Він тужив за тим добрим і світлим, що було в нашому минулому і мріяв про краще майбутнє.

Коли згадує наші розмови, товариські дискусії, то спадає на думку один з постулатів духовного заповіту Матері Терези: «Життя – це пісня. Проспівай її до кінця!».

Доктор Бернгард Штільфрід проспівав свою пісню з честю до кінця, і нехай її відлуння звучить довго повсюди – там, де він був і творив добро.

Тетяна Комарницька,
старший викладач кафедри
німецької філології

Кочурівські читання – 2015

Великий шотландець Томас Карлайль у середині XIX віку наважувався стверджувати, що, крім загальнохристиянських святих і державців, кожна нація повинна мати своїх героїв – поетів і митців. Національна пам'ять – один із вагомих компонентів ідентичності та самобутності нації, свідчення тяглості її традицій, здобутків і перспектив.

Патрон кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики Григорій Кочур, безперечно, належить до тих Достойників Слова, якими пишуться українці. Майстер сприймав літературу як головну духовну опору нації в боротьбі за самозбереження. Він вимріявав відбудову світової літератури на рідному ґрунті і, як М. Драгоманів, І. Франко, М. Рильський, М. Зеров, М. Лукаш, вважав саме цю споруду одним із засобів здобуття інтелектуальної волі для своєї нації. Побудові цієї споруди присвятився повністю і подарував українській перекладній літературі «здоровий корм духовий» (І. Франко). Григорій Кочур зробив настільки велегранный внесок до світової культури, що його доробок заслуговує на окрему галузь філологічних пошуків – кочурознавство.

Як окрема структурна одиниця наша кафедра сформувалася на факультеті іноземних мов у березні 1998 року, а вже у вересні 1998 року ухвалою Вченої ради Львівського університету їй було присвоєно ім'я Григорія Кочура.

Григорій Кочур, його художнє слово і теоретичні праці – завжди з нами, у нашому повсякденні, в науково-пошуковій і в навчально-методичній роботі. Докладаємо максимум зусиль, щоб у нашу вкрай складну епоху студенти (на нашому відділі Англо-українського перекладу навчається понад 400 осіб) були кочурівцями, щоб уберегти їх від згубного впливу

притранспортованих нам ідей де-сакралізації, буцімто необхідних т. зв. культурним націям, щоб у їхніх молодих душах була повноцінна повага та любов до рідної мови й культури, до найсильніших імен українського письменства.

Від 1998 року маємо досить вагомі здобутки в дослідженні творчості нашого Патрона. Співпрацюємо з Літературним музеєм Григорія Кочура в Ірпені. Спільними зусиллями опублікували два біобібліографічні покажчики «Григорій Кочур» (Львів, 1999, 2006) та двотомник його теоретичних праць (Київ, 2008). 13-14 грудня 1993 року, ще за життя Майстра, факультет іноземних мов нашого Університету провів першу всеукраїнську конференцію, присвячену його творчості. Відтоді Кочурівські конференції відбувалися досить часто з обов'язковою публікацією матеріалів конференції.

Однак усвідомлюємо, як багато ще необхідно зробити, щоб можна було говорити про розвиток кочурознавства. Треба глибоко дослідити перекладацькі

засади, перекладацьку стратегію, компенсаторські механізми Григорія Кочура, його індивідуальні творчі знахідки, лексичну й синтаксичну своєрідність його перекладів, зіставити з іншими Майстрами, його попередниками, сучасниками й послідовниками. Хотілося б, щоб кочурознавство поширилося за межі України, щоб переклади Г. Кочура досліджували іноземці, з чийх рідних мов перекладав Майстер.

Вимагає опрацювання тема «Григорій Кочур: творчість за ґратами». На часі видання спогадів про Майстра чи, принаймні, та вибраний його епістолярій. Мрією мрій було б опублікувати «Третьє віддуння» як різномовну білінгву з відповідним коментарем.

Щороку в листопаді проводимо Кочурівські урочистості для відзначення річниці з дня народження Патрона кафедри (17 листопада 1908 року). Цьогорічні Кочурівські читання відбулися 20 листопада на тему: «Григорій Кочур – серед своїх сучасників та послідовників». Йшлося про творчі зв'язки Г. Кочура з М. Зеровим, І. Стешенко, М. Лукашем, В. Мисиком, М. Рудницьким, Ігорем Костецьким, В. Коптіловим, Ю. Жлуктенком. Ми намагалися відтворити ту атмосферу, в якій – всупері надзвичайному ідеологічному тиску – створювалися перекладацькі шедеври, розвивалася літературна критика, зароджувалася теорія й історія перекладу як навчальні та пошукові дисципліни. Не обмежувалися

лише Україною, розглядали здобутки й інших слов'янських країн (тут, зокрема, вагомою була доповідь Т. Шмігера) і зі здивуванням усвідомлювали, що наші перекладацькі та перекладознавчі здобутки часто перевершували інші країни. Для естетичного задоволення звучала поезія – оригінальна та перекладна.

Наше свято активізувалося цього року, бо лауреатом Літературної премії імені Григорія Кочура 2015 року став доцент кафедри, дійсний член НТШ – Тарас Володимирович Шмігер. Як вихованець нашої кафедри, він ще з третього курсу навчання брав активну участь у науково-пошуковій роботі, зокрема у сфері бібліографії. Після закінчення навчання в Університеті (диплом з відзнакою) Т. Шмігер розпочав навчання в аспірантурі за спеціальністю – перекладознавство. Темою свого дослідження він обрав історію українського перекладознавства XX віку. Хоча в цій галузі зроблено було чимало, та Т. Шмігер перший систематизував та чітко окреслив розвиток перекладознавства в Україні в XX ст.

20 березня 2008 року на засіданні спеціалізованої вченої ради у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка Тарас Володимирович блискуче захистив кандидатську дисертацію на тему: «Історія українського перекладознавства XX сторіччя: ключові проблеми та періодизація».

Дотепер у науковому доробку Т. Шмігера, крім багатьох статей, зокрема в закордонних виданнях, – дві книжки: монографія «Історія українського перекладознавства XX сторіччя» (Київ, 2009) та бібліографія «Українське перекла-

дознавство XX сторіччя (Львів, 2013), що вміщає 4710 коментованих позицій.

За це двокнижжя Творче об'єднання перекладачів Київської міської організації НСПУ висунуло Т. Шмігера претендентом на Літературну премію імені Григорія Кочура, а Комісія з присудження цієї премії 10 листопада 2015 року визнала його лауреатом 2015 року.

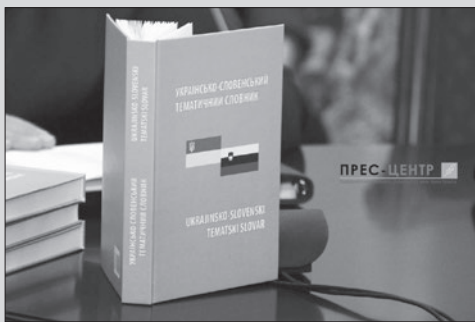
17 листопада в славному приміщенні Національного музею літератури України відбулося урочисте вручення премії. На урочистостях були найвідоміші діячі української культури: академік М. Жулинський, філологи: В. Скуратівський, О. Чередниченко, В. Ткаченко, М. Кочур, О. Пономарів, Л. Коломієць, В. Радчук, М. Ткач, С. Кіраль. Вів засідання Перший заступник Міністра культури І. Ліховий. Творчий доробок Тараса Володимировича дуже вдало охарактеризував заступник Міністра освіти і науки України М. Стріха.

Рідну Тарасові Володимировичу кафедру представляли асистенти Г. Пехник та М. Кравцова. Завдяки їм на вечорі звучали поезії Григорія Кочура – оригінальні та перекладні.

Повертаючись до Кочурівських читань, доречно додати, що на них були присутні та виступали інші лауреати Літературної премії імені Григорія Кочура, зокрема Андрій Содомора та Роман Гамада. Із портрета на нас дивилися лагідні, розумні очі Григорія Порфировича. І затишніше ставало від його усмішки...

Роксолана Зорівчак,
професор,
лауреат Літературної премії
імені Григорія Кочура 2011 р.

«Золоті мости» порозуміння

«Українсько-словенський тематичний словник», презентація якого відбулась 18 листопада, є першою спробою двомовного лексикографічного видання українською і словенською мовами.

Як відзначила модератор презентації Надія Заячківська, цей словник є першою ластівкою в культурі та мовленнєвих практиках у вищій школі, а його значення для студентів і всіх охочих вивчати словенську мову важко переоцінити.

З нагоди виходу у світ «Українсько-словенського тематичного словника» привітала учасників заходу проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Марія Зубрицька. Від імені ректорату Університету Марія Олексіївна подякувала авторам словника за копітку працю над виданням.

Вітаючи працівників кафедр слов'янської філології та прикладного українського мовознавства і словенських колег, в.о. декана філологічного факультету Святослав Пилипчук зазначив, що кожен словник є подією, адже це передусім налагодження комунікації між народами. «Презентоване видання є першим кроком у поступі до подальшої співпраці й зміцнення академічних зв'язків. Він підкреслив символічність того, що словник підготували саме в Університеті, що носить ім'я Івана Франка, адже класик своїми перекладами «будував «золоті мости» порозуміння між слов'янськими культурами», – сказав Святослав Пилипчук.

Про специфіку роботи над словником, його архітектуру й тематичні розділи розповів співавтор видання Прімож Лубей.

«Видання вміщує близько 10-ти тис. слів і словосполучень із різних галузей особистого та суспільно-політичного життя людини, загальнозживані теми повсякденного й професійного спілкування», – зазначив Прімож Лубей.

На унікальний ролі словників як засобі навчання та засвоєння іноземної мови наголосила доктор філологічних наук, професор Людмила Васильєва.

«Українсько-словенський тематичний словник», побудований за принципом тематичної лексикографії, є цінним навчальним посібником, оскільки в Україні сьогодні майже немає підручників із вивчення південнослов'янських мов», – зауважила професор.

Людмила Васильєва повідомила, що вже завершується робота над укладанням «Українсько-хорватського тематичного словника», а також розповіла про підготований до друку у Видавничому центрі Університету «Українсько-сербський тематичний словник».

Робота над упорядкуванням різних типів словників і розмовників є фаховим обов'язком філологів, – переконаний доцент кафедри українського прикладного мовознавства Богдан Сокіл. У своєму виступі мовознавець також зацентрував увагу на тій атмосфері, в якій працював колектив авторів словника.

Про специфіку роботи над тематичними словниками розповіла науковий редактор видання, професор кафедри українського прикладного мовознавства Ірина Кочан. Ірина Миколаївна зробила короткий екскурс в історію створення факультетських іншомовних видань, а зокрема словників і розмовників.

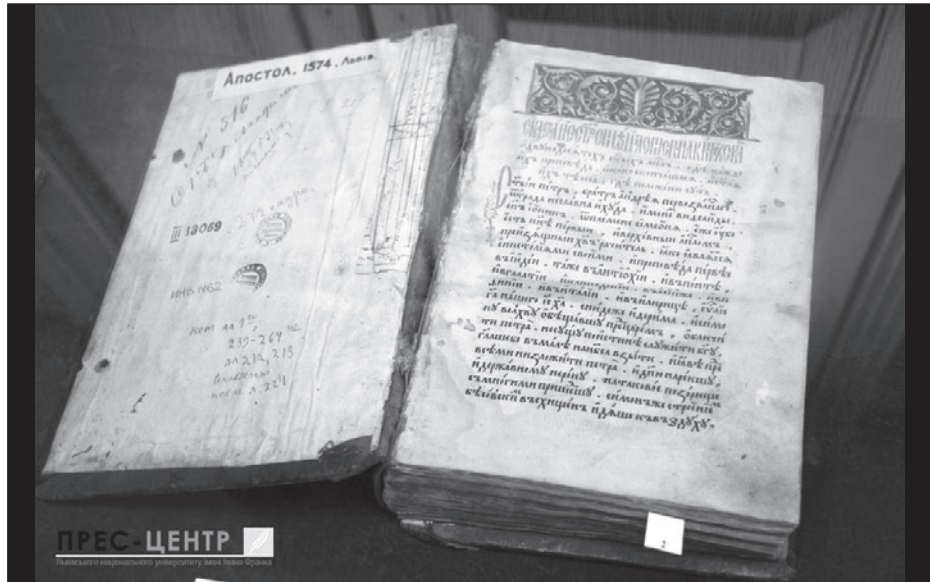
До привітань колег долучилась і професор Алла Татаренко, яка зі щирими побажаннями звернулася до колективу авторів.

Рецензентом «Українсько-словенського тематичного словника» була науковий співробітник, завідувач відділу української мови Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України Наталія Хобзей.

Нагадаємо, що «Українсько-словенський тематичний словник» вийшов друком за фінансової підтримки Центру вивчення словенської мови як другої іноземної мови у співпраці філологічного факультету Львівського університету з філософським факультетом Люблінського університету (Словенія).

Згадана лексикографічна праця укладена в рамках міжкафедрального проекту кафедр слов'янської філології та прикладного українського мовознавства. Авторами «Українсько-словенського тематичного словника» є викладачі нашого Університету – доктор філологічних наук, професор Людмила Васильєва, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українського прикладного мовознавства Богдан Сокіл, Яня Воллмаєр Лубей і Прімож Лубей.

Анастасія Коник
Фото Олега Віварчика

Виставка стародруків Наукової бібліотеки

Знагоди відзначення Дня української писемності та мови в рамках засідання Міждисциплінарного наукового семінару «Modus Legendi» в головному читальному залі Наукової бібліотеки відбулось відкриття виставки унікальних стародруків.

В експозиції писемних пам'яток представлено Пересопницьке Євангеліє XVI століття, рукописи та стародруки, що мали свого часу визначальний вплив на розвиток української культури та писемності.

Виставка ілюструє тяглість традиції крізь століття. На ній представлено пам'ятки мови та писемності навчально-дидактичного характеру XVI-XVII століть, букварі, граматики, читанки XIX-початку XX ст. Від Учительського Євангелія до Стрілецького Букваря (видання Українських Січових Стрілців), від праць діячів Руської Трійці до поетичних збірок українських поетів 20-х років XX ст. Євгена Плужника, Михайла Семенка, раннього Володимира Сосюри та Павла Тичини. Добірка експонатів виставки охоплює друковані видання, що знаменували початок нового культурно-історичного етапу розвитку.

Під час урочистого відкриття виставки директор Наукової бібліотеки Василь Кметь наголосив на тому, що «писемність стала синонімом до поняття «цивілізація».

На виставці також є книги з колекції Сергія Замесова (м. Москва), який передав свою бібліотеку в дар університетській книгозбірні. Колекція унікальна і безцінна, бо серед раритетів – видання часів дії Емського указу – друковані російськими літерами українською мовою. Символічним є представлене на виставці перше синодальне українськомовне Євангеліє, перша книга українською, що побачила світ після скасування Емського указу.

Розповідаючи про експоновані унікальні видання, директор університетської книгозбірні закликав відвідувачів активніше долучатися до вивчення української писемної спадщини та популяризувати її серед молодого покоління.

Зазначимо, що в заході також взяли участь вчителі української мови та літератури львівських загальноосвітніх навчальних закладів.

Після відкриття книжкової виставки учасники Міждисциплінарного наукового семінару «Modus Legendi» зосередились на розмові про сьогодення українського слова як основи, на яку опирається духовність, культура й українська присутність у світі.

Гостем і героєм семінару став відомий поет, письменник, сценарист, видавець, громадський і державний діяч Володимир Шовкошитний. Він подарував нашої книгозбірні добірку видань.

Співорганізаторами творчої зустрічі з автором були методисти Навчально-методичного центру освіти міста Львова Оксана Галамай та Оксана Белова.

Анастасія Коник
Фото Ірини Онисько

Есей Шарля Ван Лерберга про Марію Башкирцеву

(до 155 річчя від народження української художниці)

Про українську художницю й письменницю Марію Башкирцеву французькі літератори почали писати незадовго після її смерті.

Однак справжнє зацікавлення по-статтю Башкирцевої, її творчістю, надзвичайно динамічним і фатально коротким життям художниці, припадає на 20-30-ті рр. ХХ ст. Саме тоді бачимо велику кількість франкомовних журнальних і газетних публікацій – «Дитяче обличчя Марії Б.», «Моріс Баррес і дивна актуальність М. Б.», «Випадок М. Б.», дві публікації – «П'ятдесята річниця смерті Марії Башкирцевої» і «Перед зруйнованою будівлею». Невеликий розділ присвятив Марії Башкирцевій учений-літературознавець Рене Дюмесніль, помістивши розповідь про неї в рубриці «Історики, есеїсти, журналісти і моралісти» своєї «Історії французької літератури» (вид. 1936).

У двадцятих роках з'являється й роман французького письменника Альберіка Каюе (Cahuet) «Moussia, ou la vie et la mort de M. B.», про який згадав на сторінках «ЛНВ» Дмитро Донцов, відгукнувшись такими рядками на появу першого тому щоденника Марії Башкирцевої, доповненого досі незаними матеріалами: «Незбагнута героїня з далекої України послужила вже темою для Альберіка Каюе, який старався віддати її чаруючий образ у своїх романах «Masque aux yeux dorés» і «Régine Romani». Окрім того, він працює над новою книгою, присвяченою знов таки Марії Башкирцевій, її «посмертним афоризмам» [2; 93, 95].

Дмитро Донцов був також автором окремої статті про Марію Башкирцеву «Звичнена слава (пам'яті Марії Башкирцевої)», видрукованої в ЛНВ [3]. Незадовго після цієї публікації у празькому видавництві «Українська молодь» в серії «Майстри українського мистецтва» виходить друком невелика обсягом (16 ст.) книжечка Софії Качмарської «Марія Башкирцева». Це були ті публікації, до яких можна додати ще й коротке повідомлення «Дневник Марии Башкирцевой», видруковане в «Киевской старине» [1] з нагоди публікації уривків із «Щоденника» художниці в журналі «Северный Вестник» (№ 4-6, апрель-июнь, 1892 р.).

Серед цих багаточисельних публікацій про українську художницю, які з'являлися особливо у французькомовній пресі, знаходимо й есей «Марія Башкирцева» класика французькомовної бельгійської літератури Шарля Ван Лерберга (1861-1907).

Авторку «Щоденника» Шарль Ван Лерберг відкрив для себе в серпні 1891 р. під час вакацій в околицях Лувену у своєї заміжньої сестри пані Еллеманс. На с. 3 третього зошита свого «Щоденника» робить такий запис: «Панна Башкирцева. Її мемуари, її листи. Незабутне читання під ранішнім сонцем у парку Вінксель». Записавши коротку характеристику, яку дав українській художниці Моріс Баррес («Наша завжди невдоволена Пані»), письменник відразу ж висловлює бажання «зробити статтю про цю чарівну Марію Башкирцеву» [4; 52].

Повернувшись до Лувену, Шарль Ван Лерберг роздумує над прочитаним, не раз перегортає сторінки видання, проймаючись тим захопленням, яке викликало в нього читання її «Щоденників»: «Марія Башкирцева: моя безсмертна наречена. Вона – тут, на моєму столі. Вона так само, як і моя мати, скеровує мою працю, очищуючи мої думки. Краще б не знав я її ніжності обличчя, дізнаючись, чи міг би її так кохати лише задля її душі». І далі, згадуючи дні, проведені за читанням її «Щоденника», поет записує: «Маріє! Якщо це правда, що душі живуть вічним життям і можуть нас почути, я вітаю вас і кохаю. Ви, певно, тут, біля мене, у цьому повітрі, у цій ясності. Чи є хто на світ, зараз, у цю хвилину, хто чекав би на вас з більшою надією, аніж я.

Будьте для мене тим ангелом, який проходить одного дня до мене» [5; 78].

Намір Ван Лерберга написати статтю про Марію Башкирцеву датується серпнем 1891 р.; есей з'явиться на сторінках журналу «La Société Nouvelle» лише через чотири роки – в березні 1895 р.

За той час поет із великим запалом береться за вивчення латини, греки і філософії. У липні 1894 р. він закінчує навчання у Вільному університеті Брюсселя, та все ж не покидає думки про задуманий есей, бо сам зізнається, що на столі серед багатьох нерозрізаних романів, нових віршів знаходяться нотатки про Євангеліє, «Сім принцес» М. Метерлінка і Марію Башкирцеву, статті, які слід написати.

На початку 1895 р. одна думка, взята зі «Щоденника» Марії, надихає його на роздум, у якому він доповнює та коригує думку своєї приятельки: «Життя логічне і готує нас до різних подій», пише Марія Башкирцева. «Так, – погоджується Ван Лерберг, – життя готує нас до щастя. Щастя приходить до нас повільно і ніжно, як сонце ранішнього світанку, як посмішка на вустах. Нещастя приходить завжди як злодій, несподівано. Воно з'являється як гроза у теплий безхмарний полудень літнього дня» [6; 67].

Отже, «Щоденник» Марії Башкирцевої упродовж років був однією з тих книг, до якої найрадіше звертався бельгійський поет. Він читає його, перечитує, ним проникається, знаходить у ньому поживу для власних роздумів.

Одержавши 24 липня 1894 р. диплом доктора філософії та філології, Шарль Ван Лерберг реалізує свій есей про Марію. Він пише: «Закінчив перше прочитання своїх записів про Марію Башкирцеву. Боже, що то за робота! Купа тих записів, що я маю, то справжні непрохідні нестрі: треба все класифікувати, узагальнити, викинути зайве. Роззубився над тим усім. Стиль викладу хаотичний, неясний, жодної цілісної чіткої думки! Нагромадження слів для писання статті, яка не може бути довгою. Чи добрий це метод? Думаю, що все-таки вона вийде гарною і Марія постане в ній дуже величною і променистою і той, хто зодом захоче прочитати її спогади, буде трохи розчарований» [там само; 69].

У своєму есеї поет простежує події її життя, поділяє її радості та горе, бере участь у її боротьбі та співчуває її розчаруванням.

Есей був майже закінчений, уточнена дата публікації, аж тут його автор вирішує в середині січня написати листа матері художниці.

Звертаючись до пані Башкирцевої, поет ставить їй одне-два запитання, запевняючи її про свої добрі наміри. Насправді справжньою причиною його листа було бажання одержати якийсь неопублікований ще портрет Марії. У листі йшлося:

«Пані, я якраз готую статтю про Вашу доньку, панну Марію Башкирцеву, прочитавши із захопленням і зацікавленням її «Щоденник» та листи. Стаття, яку я матиму честь Вам надіслати, з'явиться в березні в бельгійському журналі «La Société Nouvelle». Марія Башкирцева в нас ще мало знана, я сподіваюся, що ті

сторінки, які їй присвячую, зроблять пам'ять про неї дорогою нашим поетам і художникам.

Я надаю певного значення фізичному портретові Марії Башкирцевої через ті її усвідомлення та радості, які вона відчувала за свою вроду. Не хочу, аби виглядало так, що я зловживаю Вашою ввічливістю, прохаючи Вас чіткішою фотографії, аніж ті портрети, які прикрашають том «Листів» і «Щоденників».

Це було б для мене і цінною, і милою пам'яткою про Ту, яка впродовж багатьох днів займала мої думки і про яку я назавжди збережу світлу пам'ять.

І нарешті – чи я можу Вас просити вказати мені журнальні статті, присвячені Марії Башкирцевій, які Ви, можливо, знаєте?»

Даруйте, пані, що прошу Вас таку інформацію; не наважився б це робити, якби це було винятково у моїх власних інтересах.

Прошу прийняти, пані, вияви моєї глибокої поваги.

Шарль Ван Лерберг
Брюссель, 20 січня 1895 р. письменник
339, вулиця Рож'є
Брюссель

Відповідь не забарилася. І поет, сповнений радості, записує у своєму «Щоденнику»: «Пані Башкирцева надіслала мені милого листа, в якому додала портрет своєї доньки». Поет сердечно дякував графині Башкирцевій, говорячи: «маленький портрет шістнадцятирічної мадемуазель Башкирцевої справив мені велику радість. Я помістив його біля себе на робочому столі».

Стаття Ван Лерберга з'явилася в березневому номері бельгійського журналу «La Société Nouvelle». Автор відразу ж надіслав один примірник матері художниці з такою присвятою: «Пані Башкирцевій зі шанобливою повагою. Автор».

Ш. Ван Лерберг визнавав, що цим есеєм написав апологію, скориставшись із багатого цитування, взятого зі «Щоденника» і листів молоді художниці. Його намір полягав у тому, щоб описати її такою, якою вона була, такою, якою вона постала у своїх творах. Говорячи словами Марії Башкирцевої, він хотів показати «точну, абсолютну, чисту правду».

Бельгійський літературознавець Гюстав Ванвелькенгуїзен, автор доповіді «Шарль Ван Лерберг та Марія Башкирцева», виголошеної 14 січня 1967 р. на літературознавчій секції Бельгійської Королівської академії наук, зазначає, що це була «перша студія в Бельгії про Марію Башкирцеву; окрім того, Ш. Ван Лерберг був і залишиться першим поетом, який присвятив таку обширну студію юній померлій художниці» [7; 155].

Сам автор та його друзі дивувалися, що публікація статті пройшла повністю непоміченою:

«Моя стаття про М. Б. не викликала жодного відгуків, – записує він у своєму «Щоденнику». – Ніхто, зовсім ніхто про неї не говорив. Моя ніжна героїня опинилася в повній самотності. Як на мене, то така мовчанка природна і свідчить про повну байдужість. Це так, як людина зорі на мості кидає вночі у воду легкий камінь: вона дослуховується, жодного

шуму, не чути найменшого удару, нічого, повна тиша і ніч. А проте, вона розкрила руку і камінь упав, він упав у глибоку безодню і там, безперечно, розбудив невидимі зростаючі хвилі». І трохи далі Шарль додає: «Напиши про це віршований твір».

«Могло б видаватися, – пише згаданий уже Гюстав Ванвелькенгуїзен, що, завершивши свою натхненну студію про Марію Башкирцеву, Шарль Ван Лерберг втомився, відійшов од цієї теми, а сам образ дівчини стерся під впливом інших образів, які приваблювали письменника своєю новизною» [7; 156]. Однак листи Ш. Ван Лерберга до Ф. Северена, А. Мокеля й окремих його адресаток спростовують цю думку. Ім'я Марії Башкирцевої неодноразово з'являється під його пером – письменник то згадує якийсь епізод із життя Марії, уточнює певну рису її характеру; інколи цитує і коментує якийсь один із її роздумів. Вона не перестає бути для нього такою, якою була до теперішнього дня: скромною сучасницею, довірницею, порадиницею, натхненницею. Так само, як і українська художниця, Ш. Ван Лерберг змагається із перепонами, не відступає, знаходить у мистецтві сенс життя.

Шарль, який був трохи «позитивістом і практиком», вводить Марію у своє життя, змішує її з різними подіями як особу живу, думаючу і дійову, протиставляє її реальним людям, яких відвідує, сплутує з ними. Сентиментальні пригоди й шалені надії поета приведуть його до потреби звернутися до примарного образу Марії, який дасть змогу заповнити «блакитні небеса його мрій» колишніми спогадами. Тепер він безліч разів згадує її у численних листах до своїх побратимів – колишніх і нових. Натякаючи на власну «настирливість пізнання», яка схожа була на спрагу знань Марії, він заявляє: «Я бачу себе в цій ідеальній дитині, яка померла такою юною, яка квилала й пожирала саму себе через своє нещастя, що було, проте, нещастям чисто людським».

Ван Лерберг ще раз визнавав у Марії свого дублера, інший свій вияв, прагнення та переживання якого ідеально відповідали його власним прагненням і переживанням. І ще поет додавав: «Я хочу передати тут гарні слова Марії Башкирцевої, які я цитував у своїй брошури і які я ще часто повторюю як молитву, молитву до тебе, яку Моріс Баррес назвав тим містично-хвилюючим словом «Наша завжди невдоволена Пані». А потім ішла цитата М. Башкирцевої: «Я чесно працювала цілий тиждень, аж до десятої години вечора в суботу, а потім прийшла додому і розплакалася. Чому? Над тим усім, над чим я плачу від творення світу, над тим усім, що мені бракує і бракувало... Я хочу все бачити, все мати, все обіймати, змішуватися з усім і померти, оскільки так повинно бути, у повному захопленні, щоб відтворити цю останню таємницю, або ж це божественне начало» [цит. за: 7; 164].

Поет часто повторював ці гарні слова Марії Башкирцевої у своїх висловлюваннях, а ще найчастіше повторював їх собі самому. Знаходимо їх у листах Ш. Ван Лерберга – більш-менш змієними, перефразованими, адаптованими

до контексту. Розповідаючи Маргариті Гомбер про своє бажання вчителювати в якомусь маленькому провінційному місті, він писав їй 5 липня 1898 р.: «Там я мав би нарешті все те, що мені відучора бракувало, і як би сказала М. Б., все те, що мені бракує від початку світу».

Цікавий факт виявився двадцять років по смерті поета, коли Маргарита Гомбер випадково зустріла свого товариша університетських років Ф. Северена, який кількома днями пізніше передав їй свою студію, колись присвячену Шарлеві Ван Лербергу. Пані Тардьє (у дівочтві М. Гомбер) із хвилюванням дізналася про те, чого вона зовсім не знала про цю молодшу людину – він безмірно мучився своєю самотністю. І великим смутком для нього, як розповідав його біограф Ф. Северен, було те, що він «мусив жити без кохання». З поведінки Ш. Ван Лерберга складалося таке враження, що він серйозно був закоханий лише в одну жінку, і тією жінкою була Марія Башкирцева. «Вона надихала його пристрасними поривами, і нічого не було для нього величнішого, як той культ, яким він її оgorнуv».

Упродовж п'ятнадцяти років такого короткого співіснування і до цієї години, коли його глузд загубився серед темряви сутінків, Ван Лерберг прожив у товаристві тієї жінки, яку він ніколи не зустрічав. Більше, аніж якась інша жінка й довше, аніж котрась інша з них, Марія Башкирцева була дамою його думок, його порадиницею та підтримкою і в більшій мірі – самою його думкою. Ван Лерберг був із тих, хто зазнав її очарування ще до того, як пізнав її творчість, оскільки легенда Марії Башкирцевої, її рання смерть дуже швидко розповсюдилася через кордони й заволоділа багатьма чужими серцями.

Ван Лерберг намагався зблизитися з нею, із тим непевним, змінним ідеалом, який краще од будь-якої іншої живої істоти відповідав такому ж легкому, мінливому й швидкоплинному образу його обранниці. З другого боку, він віддавав належне реальності й хотів бачити Марію через свої твори. І тоді переконувався, скільки то спільного було в їхніх думках, почуттях, настроях, поведінці, деяких звичках, наскільки вона була близька до нього.

Так само, як і він, Марія Башкирцева писала безконечно довгі листи, в яких зазвичай розповідала своїм друзям про себе; так само, як він, Марія вела «Щоденник», в якому день за днем, а навіть година за годиною відверто викладала свої хвилювання і переживання. Її «нарицизм» був близький до егоцентризму, в якому поет любив знаходити прихисток від самотності. Вона багато подорожувала і в такому віддаленні від рідної домівки знаходила задоволення своїх кочівних смаків. Двадцятьма роками пізніше Ш. Ван Лерберг, поінитий таким самим бажанням втечі, із таким самим захопленням мистецтвом, відвідуватиме ті самі музеї Берліна, Риму, Флоренції та Венеції, які відвідувала Марія Башкирцева, зупинятиметься в тих самих місцях.

Вони мали спільну спрагу прекрасного, зовнішньої краси, великої краси світу, але також і тієї краси, яку створили люди всіх віків. Покинувши спів внаслідок складної недуги, Марія розпочала студію малярства і з великим захопленням і пристрасно віддалася цьому мистецтву. Зі свого боку, Ш. Ван Лерберг у той час, який ще не присвячував поетичній музи, упродовж декількох років захоплювався малярством.

«Я хотіла б вивчати все і знати все», – заявила якось Марія, дослівно поїдаючи твори найвидатніших письменників світу. Вона розмовляла чотирма мовами, вивчала ще й інші, не вгаючи, задовольняла своє спраглене бажання все пізнати й охопити.

Ш. Ван Лерберг, обійнятий жагучим бажанням пізнання, почергово займався

астрологією, метафізикою, ботанікою, соціологією, археологією, історією мистецтва, історією богослов'я і скрушно нарікав на те, скільки то речей він ще не знає.

Говорячи про студію Ван Лерберга про Марію Башкирцеву, літературознавець Юбер Кренс зауважував, наскільки молода дівчина, згадана на сторінках цього есею, виявляла спільні риси зі своїм апологетом: «Цей духовний портрет чудово поєднується із автором «Пісні Єви». Він також був пантестом, глибоко прив'язаним до життя, який страждав від того, що не знаходить це життя досконалим; [цит. за: 7; 171].

Те, що особливо схвилювало Шарля, те, що його повністю заповнило, коли він відкривав Марію у її писаннях, було визнанням у ній цього *«прагнення до світла»*, прагнення, яке вона неодноразово висловлювала – піднятися над паскудствами та вульгарністю цього світу, до ідеалу краси. Сам він теж постійно відчував таке бажання і шукав у мистецтві засобу, як би цього досягти.

Відгукуючись на есей Ш. Ван Лерберга про Марію Башкирцеву, бельгійський літературознавець Люсьєн Крістоф писав, що вартість есею полягає насамперед у тому, що він зближує в одній фразі два слова-талісмани, два ключові слова Ван Лерберга – *«прагнути і відгадувати»*. У казці, названої «Надприродний відбір», яку письменник написав через п'ять років після есею, її герой, принц Синті, під час дивної місячної мандрівки викидає за борт усі слова, які він вважає надто важкими для своєї мрії. І врешті-решт залишає тільки одне слово, і тим словом, яке завершує оповідання, є слово «Ich sehne!» («Я прагну!»). В одному з листів до Северена Ш. Ван Лерберг зізнався: *«Тим принцом є я сам»*.

Він безліч разів говорив про таке злиття їхніх душ: *«Як я схожий на Марію Башкирцеву!»* *«Чи наші долі аж так до кінця будуть схожі між собою?»* *«У мені безперервно хвилюється запальна душа цієї дитини»*. І нарешті: *«Я бачу себе в цій ідеальній дитині таким, яким я мріяв бути»*.

Така ідентифікація поета із творінням його мрії упізнається вже в деяких із його перших поем. Вона виявляється у «Соліані» і не в одному вірші з добірки «Просвітки». Вона розвивається впродовж «Пісні Єви». Останньою із цих жіночих персоніфікацій його «я» є Паніска, героїня комедії «Пан».

Єва була найважливішим із таких втілень – у цей персонаж Ван Лерберг вклав найбільше свого ества. Ідентифікуючись із Марією, поет «об'єктивізує» в Єві ті почуття й симпатії, які відчував до Марії, відтворюючи, таким чином, одну із найзагальніших тем світової поезії кохання – душа поета змішується з душею коханої особи. Наділяючи тих двох жінок – одну реальноіснуючу, другу вигадану – справжніми або бажаними рисами, поет змішує їхні характеристики, доповнюючи одну другою, сплутуючи реальність із мрією і мрію із реальністю. Для Шарля Ван Лерберга вони були лише *просвітками*, мінливими, етерними фігурами, які він міг називати то Марія, то Єва, або ж і Марія, і Єва водночас. Єва – це Марія Башкирцева тією мірою, якою вона якнайповніше втілила поряд з іншими образами ідеал поета.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дневник Марии Башкирцевой // Киевская старина, 1892, т. 38, с. 287; 2. (Д. Д.) Донцов Дм. Рецензія на: Cahiers intimes inédits de Marie Bashkirtseff avec documents iconographiques nouveaux. Préface de Pierre Borel. T. 1. Paris. Les Editions du monde moderne, 325 p. // ЛНБ, кн. IX, 1925, с. 93-95; 3. Донцов Дм. «Звичнена слава (пам'яті Марії Башкирцевої)» // ЛНБ, 1925, кн. 1, с. 46-65; 4. Van Lerberghe, Ch. Journal, Cahier I (1861-1889). Coll. du Musée de la littérature, Bruxelles; 5. Van Lerberghe, Ch. Journal, Cahier III (1891-1894). Coll. du Musée de la littérature, Bruxelles; 6. Van Lerberghe, Ch. Journal, Cahier IV (1894-1898). Coll. du Musée de la littérature, Bruxelles; 7. Vanwelkenhuyzen, G. Charles Van Lerberghe et Marie Bashkirtseff // Bulletin de l'Académie Royale de Langue et de Littérature françaises, Br., fasc. I, 1967, p. 141-180.

Ярема Кравець, доцент кафедри світової літератури, дійсний член НТШ

Цілюща сила полинової гіркоти

В особі Ірини Калинець вражає насамперед багатогранність її творчих зацікавлень, поєднана з активністю громадської діяльності. Кожна з ділянок, які вона віддавала свій талант й енергію, може заповнити ціле життя людини і принести їй заслужене визнання. Але в Ірини Калинець ця багатогранність не є зміною окремих зацікавлень, у ній виявилася цілісність особистості, цілеспрямованість характеру, єдність дії і вчинку, Слова й Долі. Сьогодні ця особистість постає у своїй завершеності, і виникає нагальна потреба осмислити її, віддати ту повагу та шану, які вона заслужила своїм страдницьким, героїчним життям.

Спитаймо чи не кожного львів'янина, хто така Ірина Калинець, і почуємо, що це активний громадський діяч, патріот України, яку не зламали мордовські табори й заслання, борець за легалізацію Української Греко-Католицької Церкви, за незалежну Україну.

Спитаймо літератора, хто така Ірина Калинець, і він додасть, що вона – талановитий поет, прозаїк, літературознавець.

Спитаймо історика, хто така Ірина Калинець, і почуємо, що вона – проникливий дослідник глибинних пластів історії України та сусідніх держав.

Та, зрештою, нікого не треба й запитувати, бо найкращою відповіддю на ці й багато інших запитань є восьмитомне видання її творів у дванадцяти книгах, яке підготував до друку Ігор Калинець, і яке, втім, залишилося відкритим для нових знахідок і публікацій.

Розмаїтість творчих інтересів Ірини Калинець вражає, і може постати запитання, чому вона не зосередилася на вужчому колі занять, не присвятила своє життя літературі чи науці, кожна з яких вимагає теж повної самовіддачі. Чому? Згадаймо тоді, що подібні закиди робили й Іванові Франку, зокрема його соратники Леся Українка і Гнат Хоткевич). Іван Франко відповідав на них: це цікаво для мого розуму. Подібний закид Ірини Калинець теж робив її поетом по творчості й боротись Василь Стус, який писав в одному з листів до неї: «А де вірші? Що пориваєшся – бентежна – на всі боки. Бери приклад з Ігоря, який пише вірші – і все». Але тут вона була солідарна з Іваном Франком і реагувала на все, що тривожило її душу й сумління. І так упродовж усього життя.

У цій аудиторії нема потреби розповідати біографію Ірини Калинець, розкривати основні події її життя і творчості. Це робили вже Михайло Осадчий, Петро Шкраб'юк, Юрій Зайцев, Тарас Салига, Любомир Сени і багато інших дослідників дисидентського руху, та літературного процесу загалом. Сама ж творчість вичерпно розкрита у книгах восьмитомника.

Серед багатьох галузей творчої діяльності Ірини Калинець мені, як літераторові, найперше хотілося б виділити її поезію, хоча кількісно вона займає порівняно незначне місце в її творчому доробку. У восьмитомнику їй справедливо виділено перший том, який включає, якщо судити за змістом, вибір із шести поетичних збірок і має дуже промовисту назву «Шлюб з полином».

Полин – справді ключове слово в поезії Ірини, яке охоплює широкий спектр семантичних значень, алозій, асоціацій. Цей символ супроводжує нашу історію та культуру, починаючи від легенди про євшан-зілля, донесеної до нас Галицько-Волинським літописом, в якому цілюща сила полинової гіркоти («я есм полин і суть моя гірка, що поїть соками нутро землі моєї») відновила пам'ять про рідну землю половецькому князеві, що волею обставин опинився на чужині, і змусила його повернутися на рідну землю. «Чому саме полинові судилося наверхати людську душу і розум до священної, обітваної рідної землі?» – ставить письменниця запитання у статті «Чужинецька легенда, що стала рідною» і відповідає: «Мабуть, лише душевні страждання наверхають людину до джерел – до спільноти – народу, нації». Не випадково після таборів та заслання Ірина Калинець обрала для самвидавчого журналу назву «Євшан-зілля». Але виявилось, що полин може бути не тільки цілющим євшаном. Бо ось «піднялась тінню Батьківщина і вивергла ... полинове Злілля з іменем Чорнобил» (чорнобил – теж вид полину).

Дивна, хоч і по-своєму прикметна річ, що поезія Ірини Калинець, навіть попри перекути певних мотивів (зокрема мотив синтезу язичницького біосу і християнського етосу як основи українського світосприйняття), за своєю поетикою дуже відрізняється від поезії Ігоря Калинця. Поетеса виявила цілковиту суверенність і самостійність свого голосу. Якщо в Ігоря Калинця переважає пластика малюнка, звукова поліфонія, а голос ліричного героя демонструє

показний спокій, то в Ірини – переважає душевний неспокій, її лірична героїня всі драми і болі свого часу бере на себе, пропускає крізь себе.

У цьому поезія її більше споріднена з лірикою Василя Стуса, з яким її єднали «дротом телефонним Колючі табірні дроті». У «Дорозі вигнання» Ірини Калинець виразно звучить те ж «дрижання душі», що і в Стусових «Палімпсестах», той самий мотив жертвності і потратований не як нещастя, удар долі, а навпаки, як дарунок долі, богопомазництво, як хрест, узятий на себе свідомо і добровільно понесений кривавою, але радісною дорогою на Голгофу. В обох поетів звучить екзистенційний мотив творчості, що народжується з великого болю. «Бо що таке поезія? – писав Серен К'еркегор. – ... Людина ... носить у душі важкі муки, з вустами, крізь які прориваються такі крики і стогони, які звучать дивовижною музикою». Саме дивовижною музикою звучать поезії авторки збірки «Остання з плакальниць», у яких цей плач пронизує трагічні сторінки української історії від «Осліплення Василька Тереховлянского» до порушення стрілецьких могил:

Остання з плакальниць – пусті мої вуста.

І мова обвугліла, невогніста...

Відпливають тіні – напливають тіні,

Наче на весіллі – сивий дим похмілля...

Рушники з калиною – тернями стежиною

Барвінковим квітом – із могил столітніх.

Маслом-китайкою – порвана на зайкою.

Думою прадавньою – згубою безславною.

За такими рядками вчувається не тільки стан болю, а й глибока обізнаність із історією. І дійсно, поезія Ірини Калинець тісно пов'язана з її науковими пошуками, в яких бачимо спроби власного прочитання важливих сторінок історії та культури. Тут уже виступає Ірина Калинець-історик. Цей аспект її творчих зацікавлень вимагає уваги спеціаліста-історика, але вже те, що в цих пошуках її постійно підтримував і консультував такий авторитетний учений, як професор Ярослав Дашкевич, говорить сам за себе.

Мені доводилося бути на презентаціях історичних книг Ірини Калинець, а ще частіше слухати її усні розповіді. Вона любила такі розмови і вела їх, очевидно, з багатьма своїми знайомими, віряючи логіку своїх тверджень, тримаючи в голові безліч фактів і наукових ідей та формулюючи власну концепцію. Це стосується, зокрема, праці «Епоха гунів та її передісторія: (У світлі біблійних джерел)». Авторку цікавили не тільки і не стільки етногенетичні процеси, пов'язані з виникненням степової імперії європейських гунів, як те, що пов'язувало гунів з українським етносом. Бо ж в українській науці були твердження про слов'янське походження гунів Миколи Костомарова та заперечення такого погляду Миколою Гулаком, до слова, обох кирило-мефодіївців. Пам'ятаємо також резонансний роман Івана Білика «Меч Арея», де гуни названі українцями, а їх вождя Атилу на український лад перейменовано на Гатила. Ірина Калинець намагається розвіювати міфи: обравши для свого трактування біблійний ключ, вона називає гунів нащадками Ізраїля, а імперію гунів – поліетнічним утворенням. І справа не в тому, чи таке трактування буде сприйняте іншими вченими. Справа в тому, як відзначає у передмові до цього дослідження Ярослав Дашкевич, що «Ірина Калинець допоможе усвідомити потреби українських гуманітарних наук у цій ділянці», оскільки «у 50-70 роках минулого століття склалася парадоксальна ситуація: з одного боку, гунська проблема еміграційної української науки вийшла на світову арену, з іншого – красномовна мовчанка науки в самій Україні».

Ірина Калинець не має намір в названій праці та інших дослідженнях робити остаточний вердикт на суді історії з тієї чи іншої проблеми. Вона скеровує увагу на важливі проблеми національної історії і культури, зокрема на ті, які трактували тенденційно з

викривленням фактів, намагаються захистити національні надбання від зазіхань сусідів. Такими, зокрема, є дослідження «Загадки хрещення України-Руси», «Життя Феодосія Печерського», «Студії над «Словом о полку Ігоревім». Попри широке коло проблем, ці праці об'єднують ідея, так сформульована у «Вступі» до праці «Студії над «Словом о полку Ігоревім»: «Освоєння історичного спадку, насамперед давніх пам'яток, нині для української науки є стратегічним завданням. Адже здебільшого (і особливо в радянський час) дослідження давньоруських пам'яток і мови було прерогативою російської науки, яка виконувала насамперед ідеологічне завдання: кожна пам'ятка розглядалася з точки зору «старшого брата» та його безапеляційного «права» на історичну давнину. Якщо у XIX ст. «Слово ополку Ігоревім» ще не розглядалося як «політичний козир» російського шовінізму, то згодом великодержавна політика в науці робила все можливе, щоб вирвати не лише «Слово», а й всю історичну давнину з українських рук. У вкрай критичному стані опинилося українське мовознавство – українській мові було визначене право існування щойно з кінця XIV – поч. XV ст., шкільні програми започаткували вивчення літописних пам'яток та «Слова о полку Ігоревім» лише в курсі російської літератури. І це було не тільки теоретичним постулатом, навіть ідеологією, а й директивою».

І справді, коли в 1970-ті рр. відділ української мови тодішнього Інституту суспільних наук Академії наук УРСР (тепер Інститут суспільних наук ім. І. Крип'якевича НАН України) започаткував видання «Словника староукраїнської мови», що охоплював лексику, починаючи лише з XIV-XV ст., відповідно й джерела були взяті тільки з цього періоду, бо документи періоду Володимира Великого та Ярослава Мудрого вже опинилися поза рамками нашої історії та у відомстві російської науки. У «Передмові» до першого тому цього словника сумнозвісний академік Білодід-Белодед стверджував, що в XIV-XV ст. на східнослов'янській основі сформувалася спільна для українців і білорусів давня мова, а в XI-XII ст. «в українській та білоруській писемності розвиваються нові стилі й жанри, з'являються видатні твори світського і конфесійного письменства...».

Ірина Калинець багато зробила, щоб повернути вкрадену давнину в українські руки, руки тих, кому вона належить. Чи йдеться про хрещення Руси-України, яке вона, услід за Михайлом Брайчевським, доповнюючи й поглиблюючи його аргументацію, переносить на сто років уперед, період князювання Аскольда, чи про постать Ляріона Русина, чи про тлумачення «темних місць» «Слова» – всюди чуємо голос патріота. А при цьому спостерігаємо тверезий погляд на кожну з досліджуваних проблем, ерудита, який оперує великим фактажем, але підходить до кожного факту із різних боків, обізнаного з різними тлумаченнями історичних подій, і намагається якомога переконливіше обґрунтувати свою інтерпретацію фактів і поглядів.

Ірина Калинець глибоко відчувала силу й вади української ментальності, риси яких нові епохи успадковують від попередніх. Це виразно «прочитується» в її детективному романі «Вбивство 1000-літньої давності», в якому кмітливо переплітаються колізії давньої української історії і сучасності, і тільки реалії видають свою історичну реальність. В одному з її інтерв'ю 1995 р. читаємо: «Я – не пророк. У мене таке враження, ніби нинішня Україна переживає історичний період, як за часів Київської Русі, коли байдужі до долі країни князьки розтягували її, не дбали про культуру, ні про освіту, лише про свою кишеню... Якщо Україна збереглась, у тому є якийсь сенс». Ці слова набувають сьогодні ще більшого значення, ніж тоді, коли були написані. Сенс вона вбачала в збереженні духовності («в духовному ми – незнищенні») і багато зробила для її збагачення. І словом, і ділом.

Статті, виступи та заяви Ірини Калинець уклалися у два об'ємні томи, які, за словами скрупульозного упорядника восьмитомника Ігоря Калинця, містять не всі матеріали, багато ще не розшукано в періодиці, багато з ефіру залетіло хіба що на небесний архів. Про них можна сказати те, що вона сказала про статті свого вчителя й порадирика, професора Ярослава Дашкевича, а саме, що діапазон їх «поширюється на всі ділянки державотворчого, культурного, освітнього та релігійного життя України...». А при тому, додамо: вони позначені чіткою аргументованістю, гострою полемічністю, у них струмують то ліризм, то іронія.

Назву лише деякі з них: «Митрополит Андрей – будівничий нації», «За Вфелемською зорею, або дорога істини», «Релігія. Церква. Інтелігенція. Держава», «Між законом і благодаттю», «Влада своя. А мислення – чуже», «Торгаші, або думки все ще дисидента», «Чорний вірус сатани»...

Попри всі випробування долі, яких довелося зазнати Ірині Калинець, вона зуміла реалізувати свій творчий потенціал у всіх тих галузях, які вважала «книгою свого життя», вона залишила своїм наступникам і послідовникам. Бо важливе має знайти продовження.

Життєве коло завершилося, коло духу триває і воно не має кінця.

Микола Ільницький, професор кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства

Академічне відзначення ювілеїв географічного факультету

Цього року географічний факультет відзначає три ювілейні дати: 120-річчя від часу свого заснування, 70-річчя функціонування кафедри економічної і соціальної географії та 80-літній ювілей провідного науковця факультету – заслуженого професора Львівського університету, доктора географічних наук, завідувача кафедри економічної і соціальної географії, дійсного члена Наукового товариства імені Т.Шевченка Олега Шаблія.

Науковці з усіх куточків нашої держави та з різних академічних інституцій Польщі взяли участь у Всеукраїнській науковій конференції «Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії», що проходила впродовж 19-20 листопада у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Активний науковий дискусії передувало урочисте проведення пленарного засідання, під час якого з вітальним словом звернувся до ювіляра декан географічного факультету Володимир Біланюк. Володимир Іванович подякував Олегові Шаблію за багаторічну працю і той величезний внесок у розвиток географічної науки, який зробив учений своїми численними працями.

На непересічності й багатогранності Олега Шаблія як особистості та вагомості його наукового доробку наголосив Ректор, професор Володимир Мельник. За його словами, Олег Шаблій володіє тією особливою методологією, яка уможливила створення наукової суспільно-географічної школи.

«Після століття наполегливої, послідовної, методичної праці Олега Івановича дали свій результат – науковий простір теоретичної науки, яку професор вивів на європейський рівень. Вдячні учні та послідовники шанують професора Шаблія не лише як людину науки, а й особистість із багатьма талантами», – зазначив Ректор Університету.

Від імені університетської спільноти Ректор подякував Олегові Івановичу за фаховість і тверду громадянську позицію.

Вітальні виступи учасників конференції були щедро всипані словами вдячності й поваги до науковця, вчителя, наставника, корифея і класика географічної науки – професора Олега Шаблія.

Про його внесок у розвиток українсько-польської академічної співпраці йшлося в промовах професорів Університету Марії Кюри-Склодовської Маріана Гарасимюка та Крістини Гарасимюк.

Професор Інституту регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України Уляна Садова, звертаючись до професора Олега Шаблія зі словами щирої вдячності, назвала його своїм «батьком у науці».

У виступах науковців Інституту регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України також йшлося про ту плеяду вчених, яких виховав Олег Іванович, адже серед суспільно-географічної спільноти України є чимало його вдячних учнів.

Про ініціативу відродження Наукового товариства на початку 90-х рр. ХХ ст., з якою свого часу виступив Олег Шаблій, про активну наукову діяльність географічної комісії Товариства, якою керує ювіляр, розповів голова Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка, академік Роман Кушнір. Прикладом служіння науці є, на переконання Романа Кушніра, видання праць С. Рудницького та В. Кубійовича, упорядком яких є професор Олег Шаблій.

Від імені колективів Науково-виробничих видавництв «Картографія» і «Мапа», співпраця ювіляра з якими триває не одне десятиліття, привітала Олега Шаблія з ювілейним днем народження Ірина Руденко. Вона зосередила увагу на багатому картографічному доробку Олега Івановича, зокрема розповівши про атласи й карти, що

побачили світ з його ініціативи, і які не мають аналогів в Україні. А книгу «Львів. Комплексний атлас» Ірина Руденко назвала справжнім науковим шедевром.

Низький уклін і щирі побажання від «буковинських географів» вченому-енциклопедисту адресували науковці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Завідувач кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби факультету міжнародних відносин ЛНУ ім. Івана Франка, професор Маркіян Мальський наголосив, що Олег Шаблій є відомою постаттю в географії, а його монографії, навчальні підручники та посібники, картографічні видання, оригінальні праці й краєзнавчі розвідки стали тим фундаментом, на якому розвивалась, зокрема, і політична географія.

«Завдяки авторитету професора вона стала наукою, а не політикою, а плеяда його випускників стоїть на захисті інтересів нашої держави на світовій арені», – сказав, підсумовуючи, Маркіян Мальський.

Маркіян Зіновійович зазначив, що на часі є започаткування «шаблієзнавства» і запропонував у співпраці з факультетом міжнародних відносин фактично працювати професора Олега Шаблія англійською мовою.

З вітальними промовами також виступили представники географічних шкіл з Інституту географії НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Ужгородського національного університету, Рівненського державного гуманітарного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Полтавського національного педагогічного університету імені В.Короленка, Тернопільського національного економічного університету, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна й інших.

Після урочистого відкриття конференції під час пленарного засідання учасники наукового зібрання продовжили обговорення актуальних суспільно-географічних проблем.

Під час виголошення пленарної доповіді професор Олег Шаблій зацентрував увагу на дискусійних питаннях зародження та становлення, а також на сучасних проблемах розвитку Львівської суспільно-географічної школи.

Доповідь професора Університету Марії Кюри-Склодовської Крістини Гарасимюк була присвячена особливостям розвитку суспільно-економічної географії в Університеті Яна Казимира у Львові 1919-1939 рр. (тепер – Львівський національний університет імені Івана Франка – ред.).

Розвиток академічної наукової школи української економічної географії в роки Другої світової війни стала темою виступу Сергія Шевчука з Полтавського національного педагогічного університету імені В.Короленка.

З точки зору ретроспективи й перспективи розглядали навчально-методичну діяльність кафедри економічної і соціальної географії нашого Університету працівники кафедри Мирослав Білецький і Любов Котик.

Надалі конференція продовжила свою роботу за такими секціями: теоретичні та методологічні проблеми суспільної географії, географічне українознавство і географія України, нові галузі суспільної географії на перетині наук.

Анастасія Коник

Віднайдена краса

Сигнальний примірник нової монографії заслуженого професора Університету Олега Шаблія я тримала в руках ще восени під час Форуму видавців. Тоді Олег Іванович модерував презентацію університетських видань і показав мені свою книгу «У пошуках краси: тривоги і розради». Похапцем перегортаючи сторінки, бо читати часу не було, я розглядала ілюстрації і не одразу зрозуміла, що натюрморти, пейзажі, портрети і шаржі – з-під «пера і пензля» професора. Він усміхнено-весело, з гумором, кількома словами розповів, що це книга про його захоплення та хобі, і запевнив, що незабаром запросить на її презентацію.

«У пошуках краси...» Олег Іванович презентував у головному читальному залі Наукової бібліотеки 10 грудня цього року. Добре відомий академічній громаді Університету і науковим колам України як поважний учений, професор Олег Шаблій розкрився у новій іпостасі – митця – всебічно обдарованого і замилюваного у красу художника, музиканта, актора, фотографа, відеоператора.

Автор зізнався, що спершу планував видати альбом своїх робіт, але у процесі відбору і систематизації матеріалу задум змінився. Шаржі і портрети, плакати й адреси, герби й емблеми, пейзажі та натюрморти, колективні, репортажні, сюжетні фото та інший матеріал потребував коментарів, роздумів-спогадів, рефлексій і пояснень. Як наслідок – світ побачила презентаційна книга.

«У пошуках краси: тривоги і розради» – це запрошення до творчої майстерні автора, його відверто-сповідальні роздуми про себе, спогади про час, що минув, про пройдені шляхи і людей, яких зустрічав на життєвій дорозі.

«Мені пощастило на людське, бо мене оточували добрі, гарні, розумні люди, – наголосив під час презентації професор. – Маєш тих, кого вибираєш!» І це ще один талант професора – акумулювати довкола себе людей і допомагати їм віднайти свій шлях, а також пам'ятати і добрим словом згадувати своїх рідних, вчителів і друзів, наставників і колег.

У кожному розділі книги ми натрапляємо на літературні відступи – спомини й розповіді-зарисовки. У роздуми про своє захоплення чи то музикою, чи то малюнком органічно вплітаються епізоди, часом курйозні випадки, пов'язані з друзями юності, однокурсниками, колегами по роботі й учителями. Про викладача музики Андрія Баворівського та викладача співу Едвіна Стахівя Олег Іванович

розповідає особливим теплом і щемом. Вдячність учня поєднується з усвідомленням драматизму долі обох вчителів, які в складних суспільно-політичних умовах радянської дійсності зуміли прищепити своїм вихованцям любов до рідної пісні і музики. Вони відійшли у засвіти, не реалізувавши себе до кінця, але «вони живуть у своїх креслах – в їх учнях» (С. 252). Ці спогади лягають мозаїкою різних кольорів і відтінків, яка увиразнює «дискурс із минулим [...], з самим собою» (С.7).

«З відкритими очима» – перший розділ книги, в якому автор шукає генетичні витoki свого потягу до краси, пригадує перші кроки й успіхи в образотворчому і музичному мистецтві, від початкової школи до навчання в Бережанському педагогічному училищі.

Тут Олег Іванович з іронією розповідає про свою практику писання лозунгів, закликів і девізів, що проklamували численні ідеологічні постулати комуністичної партії. Скажімо, сумним і водночас комічним досвідом – «виробничою картографічною практикою в її агітпропівському варіанті» (С.20) – називає Олег Іванович виготовлення атрибута першотравневої демонстрації – «Глобуса РСР», коли на вимогу директора педучилища автор разом із товаришем був змушений збільшити розміри Радянського Союзу. Відтак, на кулі заввишки три метри територію РСР «розтягнули» до екватора, щоб її було добре видно. «Тоді я ще не знав і не розумів, що фальсифікація у картографічній справі – це звичайна практика «компетентних» виробників-мапознавців у цивільному», – зізнається читачам професор.

Поруч з ідеологічним тиском і радянським абсурдом існував інший світ, в якому малюнок і музика формували «естетичне сприйняття життя», дарували психологічне задоволення і роз-

...Букетик осіннього листя випав з її рук і розсипався під ногами...

Мал. Олега ШАБЛІЯ

Редакційна довідка:

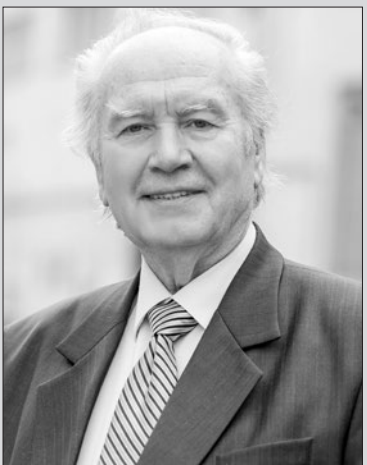
Олег Шаблій – доктор географічних наук, професор, академік Академії Вищої школи України та Української екологічної академії, Почесний член Українського Географічного Товариства, дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка, завідувач кафедри економічної і соціальної географії, Заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка.

Олега Шаблія характеризує широкий спектр наукової діяльності: методологічні, теоретичні і прикладні питання і проблеми суспільної географії, геоекології, геоekonomіки та картографії.

Перу вченого належить понад 500 наукових праць, у т. ч. понад 30 з них – це монографії й навчальні посібники. Частина з них видані з грифом Міносвіти України. Зокрема: «Математичні методи в економічній географії» (1984 р.), «Математичні методи в соціально-економічній географії» (1993 р.), «Основи загальної суспільної географії» (2002 р.).

Наукову роботу Олег Шаблій творчо поєднує з викладацькою і навчально-методичною. Він викладає «Основи суспільної географії», «Головні проблеми суспільної географії», «Математичні методи в соціально-економічній географії» та ін. на географічному факультеті та курс «Економічна географія» – на економічному факультеті. Із цих курсів ним створені оригінальні навчальні програми, а з деяких – навчальні посібники. Як професор-гість, учений розробив курси лекцій і прочитав їх в Українському Вільному Університеті (УВУ) у Мюнхені під назвою «Історія української географії» та «Політична географія України». Для студентів, учителів та учнів професор Олег Шаблій підготував і видав із грифом Міносвіти навчальний посібник «Соціально-економічна географія України» (42 др. а. у 1994 р., 45 др. а. російське перевидання у 1995 р., друге видання українською мовою у 2000 р.) у співавторстві.

Професор Олег Шаблій здійснює активну науково-організаційну роботу, готує висококваліфіковані кадри географів та економістів, кандидатів наук. Під його керівництвом і консультуванням захистили 21 кандидатську дисертацію та 5 докторських у діяльності географічних та економічних наук (географічних факультетів університетів Києва та Львова, Інституту географії НАН України у Києві, Інституту регіональних досліджень НАН України у Львові, Львівського сільськогосподарського інституту).

раду, що полегшувало «існування в нестерпних советських умовах» (С.20).

Професор Олег Шаблій випробовував свої художні сили в різних жанрах і стилях. Його плакати, листівки, карикатури і дружні шаржі впродовж 1957 – 1962 років публікувала університетська газета «За радянську науку». «Переглядаючи його доробок, можна впізнати лінію тонко загостреного почерку автора», – стверджував тодішній головний редактор багатотиражки, а

згодом письменник-дисидент Михайло Осадчий.

Другий розділ книги «Пензлем і пером» насичений кольоровими пейзажами, портретами відомих особистостей і «університетськими обличчями». Загалом галерея академічної спільноти дуже цікава. У книзі вміщені портретні зарисовки і дружні шаржі ректорів Університету (Євгена Лазаренка, Миколи Максимовича, Івана Вакарчука), багатьох проректорів, деканів,

викладачів. Упродовж шести десятиріч років Олег Іванович удало схоплював характерні риси обличчя і постави своїх героїв. В окремий параграф автор згрупував портрети учених-географів.

Також з-під пера автора вийшли чудові малюнки науковців з інших навчальних закладів та наукових установ, а також гостей Університету – суспільно-політичних та культурних діячів: письменників (М. Рильський, М. Вінграновський, Р. Лубківський, І. Вільде, В. Гжицький та ін.), композиторів (С. Людкевич, М. Колесса, О. Козаренко), артистів театру (Б. Козак, С. Максимчук, М. Галій та ін.), відомих політиків і громадсько-політичних діячів (Ю. Шухевич, І. Гель, В. Куйбіда, В. Ющенко, П. Порошенко, З. Бжезінський) тощо.

Упродовж останніх 25 років професор Шаблій створив серію портретів українських науковців – Михайла Грушевського, Степана Рудницького, Володимира Кубійовича, Олени Степанів, Юрія Полянського, Володимира Огоновського та багатьох інших. Його активна громадсько-організаційна діяльність пов'язана з періодом відновлення і відродження діяльності Наукового Товариства імені Шевченка. Як голова географічної комісії він докладав максимум зусиль для дослідження біографії і наукової спадщини відомих українських учених у царині географічної науки, популяризації колись заборонених імен та пропагуванню їхнього наукового доробку.

На повітряно-акварельних і колористичних олійних картинах Олега Івановича – Крехівський та Унівський монастирі, Унівська лавра, Свірзький та Олеський замки, замок Шенборна-Бухайма у Закарпатті, Урицькі скелі, «Козацькі могили» під Берестечком, карпатські краєвиди та затишні вулиці Вільнюса, Кракова, Серселя... Хоча професор скромно називає себе аматором в живописі, але у кожній акварелі чи олійному живописі відчувається оригінальна мистецька індивідуальність автора.

Про музичні студії Олега Івановича, його участь в університетських музичних і музично-вокальних колективах і ансамблях йдеться у третій частині монографії.

Розділ «Музикування» «звучить» по-різному. У спогадах вслухаємось у ноти радості й ейфорії, сатири й іронії, жалю і смутку, ностальгії і романтики. Авторські роздуми про величину і глибину суті класичної музики, супроводжують спогади про участь автора у Симфонічному оркестрі університету та Вокально-інструментальному ансамблі ЛДУ ім. Івана Франка. Краса й експресія народної пісні, танцю і мелодії мажорно звучать у споминах про «Черемош». Урочище-піднесений настрій і черемошанський дух зафіксований під час виступів ансамблю на різних сценах. Розповідь автора доповнюють фото з відпочинку

черемошан у Закарпатті, гастролей у Дніпропетровську, екскурсії в Долину Чорну тощо. Автор на світлинах то з баяном, то із контрабасом.

Унікальна атмосфера того часу закарбована на чорно-білих світлинах кінця 50-х – початку 60-х років минулого століття. У дворикі студентського гуртожитку – танці. Одягнені за тодішньою модою кавалери танцюють з... кавалерами під акомпанемент баяна й акордеона. Автор пояснює, що дівчат у чоловічі гуртожитки не пускали, тож доводилося вальсувати і кружляти у запальних ритмах фокстрота хлопцям із хлопцями.

У цьому розділі – особливі світлини. Мода, аксесуари, зачіски, оправы й форми окулярів, пози на колективних фото – чорно-білий світ, який оживає, коли гортаєш сторінки фотоархіву. Колективні фото – підписані і датовані. На вас дивляться незнайомі люди, задумані чи усміхнені, але завжди стримані. Якось мимоволі пригадуєш слова Ліни Костенко «На старих фотографіях всі молоді».

У «Музикуванні» гармонію не порушує навіть какофонія «ленінської свистопляски». Автор дотепно описує як партком Університету організував помпезне святкування 100-ліття від дня народження «вождя світового пролетаріату». Художня самодіяльність готувала відповідний пісенний репертуар і «навіть танці про будьоновців, тачанку та й про самого Леніна: «Руский мальчик Володя Ульянов любився великою рекою і т.п.» (С. 214). Олег Іванович пригадує: «Спробуй відмовитися і не взяти участі. Фотографія зберегла момент, коли товариш в образі вождя... виглошує якісь ленінські прокламації, а я під цей монолог акомпаную на баяні «Красную гваздіку» (С. 214). Так маразматично гіперболізований системою пафос радянських «празнікоф» перетворював їх на театр абсурду.

Хоча абсурду вистачало в повсякденному житті і без «празнікоф», бо радянський репресивний апарат працював без вихідних. І за таких умов треба було виживати і в науці, і в творчості.

Олег Іванович згадує своїх друзів юності і молодості, одним більше пощастило – у них склалась і наукова кар'єра, і сімейне життя, до інших – доля була суворішою. Але легко і просто у той час не було нікому. Тому люди гуртувалися, підтримували одні одних морально, знаходили друзів близьких по духу, яким можна було довіряти.

У кожному розділі книги професор подає поряд з художніми, намальованими «пером і пензлем», вербальні силуети, портрети друзів, однодумців і колег.

У короткому розділі «Акторські спроби» автор розповідає про свою участь у драмгуртках і вертепах.

Остання частина книги – «Фото- і відеоспроби». Вміщені у розділі спогади та світлини – історичні документи епохи. Улітку 1957 і 1958 рр. Олег Іванович

працював водночас геодезистом, фотографом і художником на археологічних розкопках біля с. Ріпнів Львівської області. Відтак фотографувати розкопки і віднайдені в них речові докази давньоминулих епох було його роботою.

Автор фотографував і фільмував відкриття музею-садиби і погруддя Маркіяна Шашкевича в Підліссі восени 1961 року, а також святковий концерт із нагоди свята. Усі матеріали – в архіві Олега Шаблія. До умовної серії з пошануванням пам'яті видатних постатей української культури увійшли фото- і відеоматеріали зроблені під час відкриття хати-музею Соломії Крушельницької у с. Білій на Тернопільщині 1963 року. Кінокамера автора зафільмувала учасників урочистостей, серед них – Ірину Вільде, Анатолія Кос-Анатольського, Ростислава Братуня та Мирослава Скорика. Тут теж вміщено фото біля могили батька відомої співачки о. Амвровія Крушельницького, а також подано цікавий діалог із композитором Анатолієм Кос-Анатольським щодо символіки надгробка – музи Мельпомені.

У кіноархіві професора зберігаються плівки з відкриття 1964 року пам'ятника Іванові Франку перед головним корпусом Університету. Від імені письменницької спільноти України виступав Олесь Гончар, на заході був присутній син і внучка Івана Франка. Певно, кожному було б цікаво переглянути сьогодні ті кадри.

Описує автор свої кінопроби – фільм про університетський ансамбль «Черемош» і півгодинний відеофільм, створений до сторіччя від дня народження Володимира Кубійовича.

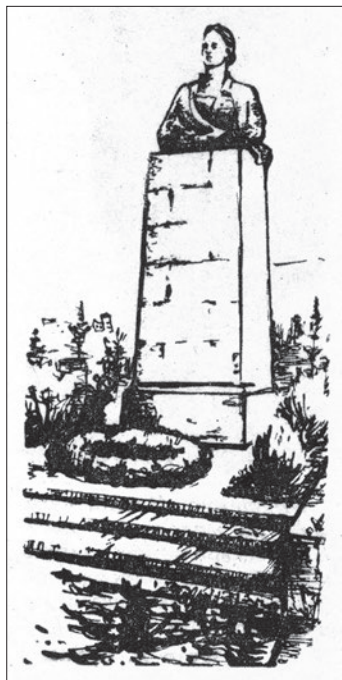
Завершальним акордом книги є кольорові світлини автора. Це портрети родини, сільські краєвиди і міські пейзажі, фото Майдану у Львові і Києві, світлини університетських офіційних заходів і зустрічей тощо.

Олег Іванович Шаблій вміє не лише бачити-розпізнавати красу природи, людей, та їхніх рукотворів, а й художньо осмислювати її. На папері чи полотні, акварелями чи олією, вугільними олівцями або тушшю, фотороботами та словом твориться новий світ краси – у мистецько-естетичних координатах Олега Шаблія.

Анастасія Коник

Ілюстрації Олега Шаблія з книги «У пошуках краси»:

1. Ілюстрація до оповідання О. Березного «Осіньні листя» (газ. «За радянську науку», 1 січня 1958 р.)
2. Садиба НТШ у Сарселі біля Парижа
3. Оркестр народних інструментів ЛДУ ім. І. Франка, 1955 р. У центрі сидить диригент Ф. А. Жадковський.
4. Відкриття погруддя Маркіяна Шашкевича
5. Пам'ятник Лесі Українці в Сурамі (Грузія)

Наукова «диалогія» про Львів у XX і XXI ст.: нотатки гуманітарія

Дати належну оцінку книгам, які вийшли з-під пера сучасника – заняття нелегке, позаяк не завжди таланити бути об'єктивним у судженнях. Тим паче не кожен автор здатен гідно сприймати похвалу чи критику на своє творіння... У всякому разі, якщо ж книга появилася друком, то кожен автор сподівається на зацікавлення і певний присуд сучасників, щоправда, інколи завбачливо готуючись до відвертого ігнорування або й несприйняття. Та найнеприємніше для автора – письменника, ученого, журналіста, мемуариста – це цілковита мовчанка.

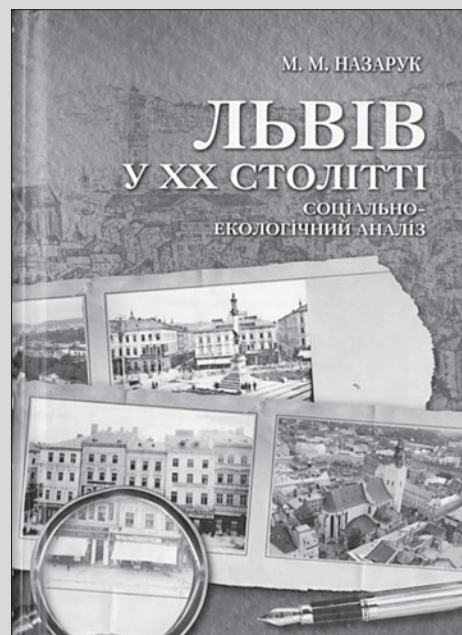
Автор книг, які маю намір репрезентувати у дописі, є професором Львівського університету,

викладає різні географічні дисципліни студентам, веде активну наукову діяльність. Звісно, як науковцеві Миколі Назаруку також цікава думка громадськості щодо результатів його наукового осмислення проблематики великого міста. Що більше, його праці («Львів у XX ст.: соціально-екологічний аналіз. Монографія» (Львів, 2008) і «Львів на початку XXI ст.» (Львів, 2015)) не мали б залишати байдужими передовсім львів'ян і людей, яких цікавить це феноменальне своєю строкатою, географічною, історичною, національною, культурною та духовною специфікою місто. Адже добре відомо, що Львів чи не з початків розбудови розвивався як визначний торговельний вузол

і своєрідний полікультурний центр міжнародної толерантності.

Наукова «диалогія» Миколи Назарука відпочатково справляє враження незвичних видань, оскільки книги дійшли до читача у надивожу ошатних палітурках із промовисто зацікавлювальним дизайном, що виказує перерісний художньо-естетичний смак автора. Першу книгу – «Львів у XX століття: соціально-екологічний аналіз» – уже достатньо широко обговорено у науковому світі, позаяк на її основі Миколі Назаруку у 2010 році присвоєно науковий ступінь доктора географічних наук.

Закінчення на стор. 16.

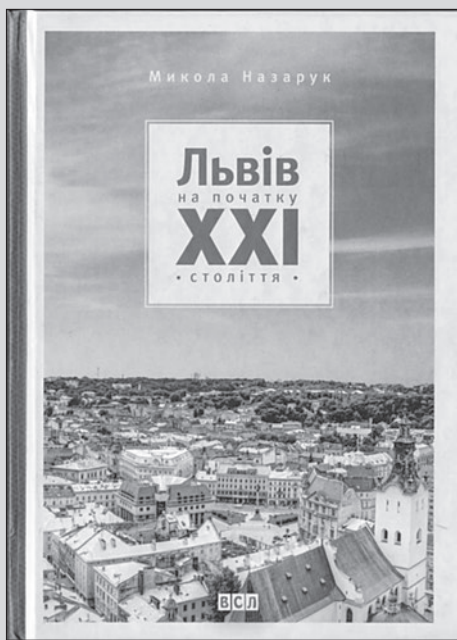

Наукова «диалогія» про Львів у XX і XXI ст.: нотатки гуманітарія

Закінчення. Початок на стор. 15.

У монографії вчений апробував концептуальний підхід до міського середовища як цілісної урбосоціоєкосистеми в аспекті проблеми взаємодії та взаємовпливів суспільства і природи. Засобами теоретико-методологічних засад конструктивної географії, зокрема інструментарієм соціально-екологічного, історичного і структурного аналізу, науковець окреслив суттєві риси формування екосистеми великого міста, динаміку взаємодії та еволюції наявних у минулому природної і антропогенної складових урбоекосистеми, принципів освоєння мешканцями природного середовища на різних етапах суспільного розвитку, «виявлення ступеня деградації природного середовища міста та обґрунтування шляхів його відтворення», випрацювання «прогностичних рекомендацій щодо екологізації виробництва та благоустрою території міста» тощо. Словом, методом глибинного зондажу у проблематику «біографії» міста Львова останніх двох століть дослідник запропонував шляхи «екологічної реставрації всіх компонентів ландшафтів і відновлення екологічної рівноваги між природно-антропогенними системами міста й навколишнім природним середовищем» (див.: Львів у XX ст. ... – С. 9).

У полі зору Миколи Назарука-монографіста широкий спектр соціоєкологічної проблематики Львова: людський потенціал як домінуючий чинник функціонування соціоєкосистеми міста; динаміка природного середовища та його вплив на соціоєкосистему (антропогенна трансформація рельєфу, ґрунти, кліматичні умови, водні ресурси, динаміка у рослинному та тваринному світі, техногенні впливи на довкілля та їх негативні наслідки в урбоекосистемі Львова); розбудова промисловості, транспортних мереж, їх вплив на екологічну рівновагу в місті та зміни в якості життєвого середовища містян; специфіка

фактору житлової забудови та шляхи оптимізації архітектурно-планової перспективи геопросторової організації житлового фонду; аспекти природоохоронної діяльності у сфері управління містом та ін. Як бачимо, дослідник зумів охопити величезний комплекс соціально-географічної, історичної та екологічної проблематики урбоекосистеми міста Львова і, як відзначено вище, на основі монографії успішно репрезентував свою концептуальну візію, здобувши ступінь доктора географії (тема докторської дисертації – «Конструктивно-географічні основи розвитку та функціонування соціально-екологічних систем великих міст»). Оскільки першу книгу наукової «диалогії» належно поціновано та обговорено на різних наукових форумах і на спеціальній раді із захисту дисертації, читача, мабуть, більше зацікавить нещодавня поява з

друку наступної частини двокнижжя – «Львів на початку XXI ст.».

У науково-популярному виданні – а саме так окреслено жанр книги – автор акцентує увагу на філософському ракурсі дослідження міста як соціального феномена, як живого організму, на еволюційних стрибках та спадах у процесі становлення, пропонуючи, отже, вивчати цілісно та полікомпонентно «біографію» великої урбосистеми. Саме розмаїті образи Львова – значного торговельного, а згодом індустріального центру держави, «культурної столиці», духовної Мекки української нації, унікального історико-архітектурного музею під відкритим небом («366 пам'яток різних стилів, 150 церков») тощо – дослідник вважає за доцільне різноаспектно осмислювати. Свою ж книгу він присвятив аналітичному опису «геопросторового розвитку міста за двадцять років незалежності» України, щоб з'ясувати особливості еволюції Львова, демографічних процесів, економічних викликів і накреслити перспективи та стратегію реалізації сприятливих програм його розвитку у наступні десятиліття XXI ст. Як і в попередній монограмі, книгу про Львів у XXI ст. автор форматує у науково-апробований системний спосіб, дозвано подаючи матеріал про різні аспекти соціально-економічних, екологічних та інших процесів у великому місті. Тут знайдемо консеквативний виклад діахронного погляду на еволюцію («Геочасовий чинник у функціонуванні та розвитку урбосистеми м. Львова»), а надалі й докладну аналітику різних аспектів життєдіяльності урбосистеми Львова: демографічні процеси; структурні зміни в економічному житті; геопросторові зміни в адміністративному поділі міста (за районами); сфера послуг (туризм, готельне та ресторанне господарство, IT та бізнес-послуги); освіта та її вплив на стратегію розвитку міста; сакральні об'єкти у міському просторі; еколого-географічна специфіка генерального плану розвитку Львова до 2025 року. Відзначимо, що книга рясно документована численними таблицями, схемами, картами, графіками, діаграмами, фотоілюстраціями тощо, що збільшує довіру до наукового тексту. Науково-популярне видання споряджене переліком використаних інформаційних джерел і літератури, а також вкрай цікавими інформаційними додатками («Кількість релігійних громад за конфесіями»; «Вищі навчальні заклади III – IV р. а.»; «Готельні заклади»; «Землі міста Львова»; «Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності (2005 – 2012 рр.)»; «Приріст (скорочення) кіль-

кості населення»; «Геопросторові особливості розміщення храмів м. Львова»; «Кількість працівників установ НАН України у Львівській обл.»; «Кількість працівників ВНЗ III – IV р. а. Львівської області»; «Характеристика основних площ міста Львова»; «Вулиці міста Львова, на яких проживає найбільше жителів»; «Найбільші вулиці Львова за кількістю житлових будинків»).

У «Післяслові» учений висловлює жаль з приводу того, що швидкоплинний час усе нове моментально робить застарілим, а тому, досліджуючи феномен Львова як велику урбосоціоєкосистему, йому не вдалося втягнути в аналітичну призму вкрай цікаві нещодавні зміни, які сталися у міському просторі за останні роки XXI ст. (запровадження електронного впорядкування документальних потоків для ефективності вирішення проблем міста і містян; зміни в IT та туризмі, поліграфії та легкій промисловості, в освіті, культурному житті та транспортній системі тощо). Здебільшого усі зміни вселяють довіру професорові Миколі Назаруку до теперішнього керівництва міста, адже вони скеровані на забезпечення комфортності життєвого середовища львів'ян і гостей міста, а це викликає віру в те, що невдовзі Львів – без фальшивих суператестацій і пересад – стане одним із найкращих і найзатишніших міст України і світу.

І насамкінець додамо, що хоч-не-хоч, а з-поза пліч соціоєкогеографа Миколи Назарука, автора книг про Львів у XX–XXI ст., поглядає вимудрий досвід наукової праці та повсякденним буттям, щиро, а проте іронічно усміхнений любує із світлим, зичливим поглядом на життя і людей, який своєю працею намагається сформулювати головні концепти та стратегічні орієнтири поліпшення, ушляхетнення соціогеопросторових реалій міста Львова, львів'ян і гостей. Бо ж і подосі у фокусі його наукових зацікавлень філософська проблематика наслідків цивілізованого світу (до речі, Микола Назарук ще у далекому 1990 р., напередодні проголошення державного суверенітету України захистив кандидатську дисертацію «Філософсько-методологічні основи екологічного виховання молоді у сучасних умовах», здобувши ступінь кандидата філософських наук). І справді, І справді, багатоцінна, якщо означити словом Івана Франка, «диалогія» про Львів XX – XXI століть іще раз підтверджує його дар філософа-осмислювача глобальної проблематики людської життєдіяльності.

Юрій Горблянський

PrayforParis, або Про масові соцмережеві психози

У світлі паризьких подій 13 листопада зустрічаю в соцмережах та особисто отримую багато запитань у стилі «що це за дурниці з французькими прапорами?», «чому Україну так не підтримуєте, як Францію?», «де ж квіти під українським посольством в Парижі?», «А чому події в Сирії чи Кенії не викликають такого ажітажу». Хотілося б поділитися роздумами про те, чому ми так перейнялися.

Пояснення через людський альтруїзм та співчуття терпить невдачі. Справді, невже ж альтруїзм може бути настільки вибіркоким? Цинічне «альтруїзм – це добре замаскований егоїзм» більше потрапляє в ціль. Навряд чи варто через це звинувачувати людство у втраті моральних цінностей. Так було завжди і так виживав світ.

Події у Франції – свідчення існування небезпеки, причому доволі великої: неочікуваної та територіально не надто віддаленої. Наша країна прагне в Європу ще від моменту здобуття незалежності. А тут Європа виявилася не такою уже й «рожевою мрією». Сирія,

Кенія... Так, там також безлад, однак нас він стосується на сьогодні значно менше. Принаймні, несвідомо ми так сприймаємо..

Страх, тривога – нормальна адаптивна реакція на відчуття небезпеки. На них реагуємо або втечу, або боротьбою. Тікати немає від чого – небезпека ж не у нас, не поряд. Боротися – також невідомо як і з ким. Але такі переживання дезорганізують діяльність, а тому, щоб повернутися до нормального життя, їх треба позбуватися, тобто прореагувати. Як? Через проговорювання та вивільнення їх назовні. У сучасних реаліях соцмережі – платформа для вияву думок, почуттів, переживань.

«Франкоманія», як її уже встигли окреслити противники акцій на підтримку постраждалих у Франції, є закономірною реакцією на страх і способом якось діяти для зменшення гостроти афекту в момент його піку. Бездіяльним залишатися неможливо, якщо емоції переповнюють, хоча явних причин для них персонально в себе віднайти не вдається.

Прояв солідарності із жертвами терактів через пости в соцмережах – як спосіб катарсису. Адже можливість висловлення своїх переживань дає змогу знизити напругу. Хаштеги #prayforParis – вдалий спосіб знайти однодумців, побачити, що ти не самотній у своїх переживаннях, відчутти підтримку.

Але всі ми – різні, із різною мірою стресостійкості й емоційної чутливості. Частину людей не «накрило» хвилею співчуття – вони краще контролювали свої переживання, знайшли раціональні пояснення подіям, що відбуваються. Їхньому внутрішньому світу також коштувало зусиль не дати розбушуватися емоціям, але вони ефективно впоралися з імпульсом без залучення допомоги інших. Утім, «соцмережевий психоз» триває, несвідомо знову й знову доводиться шукати ресурсів, щоб йому не піддатися. А це викликає роздратування і породжує опозицію! «Don'tprayforParis» – частенько можна зустріти на сторінках користувачів Facebook.

Не хочеться, щоб люди звинувачували один одного за прояви власної особистості. Кожен має право на власні переживання, сильні чи слабкі, контролювані чи не дуже. «Опозиціонери» з'являються зі зрозумілих причин – їм не дають спокійно в собі пережити співчуття, яке, безумовно, також є, адже помирають невинні люди. Але вони – «франко-опозиціонери» – особливо цінні, бо коли афект спадає й емоційний стан нормалізується, дуже важливо мати опору – когось, на кого можна покластися, хто не піддався паніці і може стати прикладом надійності й безпеки. Небезпека лякає передусім хаосом і непередбачуваністю. Але цінні також і «франкофіли», адже їхня позиція свідчить про життя, бо воно починається з емоції. Діти ж не просто так багато плачуть після народження: у такий спосіб вони спілкуються, так емоційно

наповнено виражають свої потреби та бажання. Усі ми виростаємо, але оте емоційне людське ми не в змозі перерости ніколи. Це – людська сутність.

І останнє – про Україну. Пригадаймо, як усі ми емоційно підтримували самі себе прапорами на аватарках і постами з передової у перші дні війни. Чому вщух запал? Тому що життя повинне тривати. Тому що постійно перебувати на піку афекту неможливо – рано чи пізно обов'язково настане виснаження. Тому що тільки після пом'якшення переживання можна відшукати розумне рішення. І не тому, що ми стали закостенілими безсердечними снобами.

Ірина Горбаль,
завідувач Психологічної служби
ЛНУ ім. І. Франка